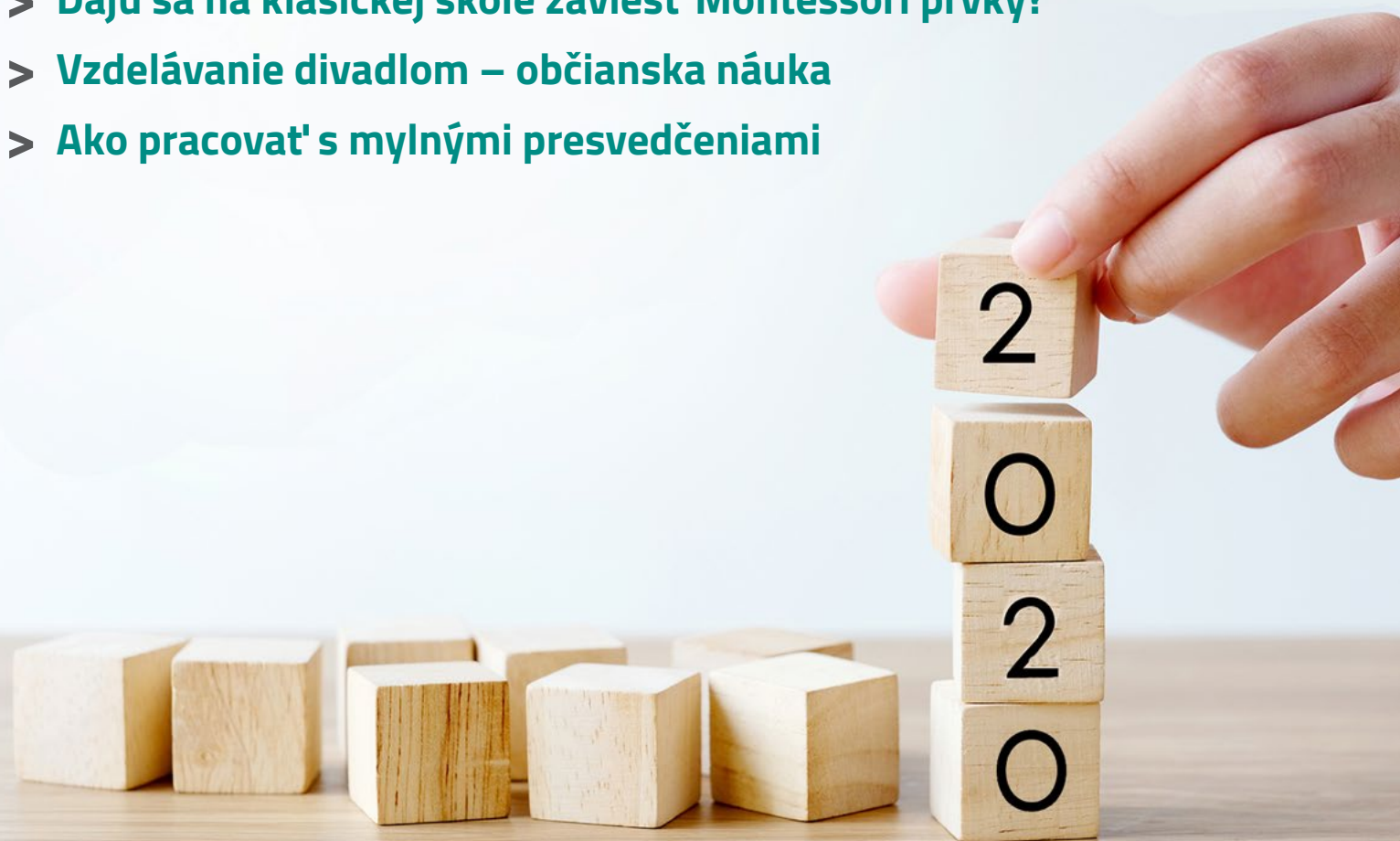

DOBRÁŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

- Sme nedigitálne bytosti v digitálnom svete (rozhovor s I. Jurášom)
- Pocta slobode na školách (nad výsledkami testovania PISA)
- Dajú sa na klasickej škole zaviesť Montessori prvky?
- Vzdelávanie divadlom – občianska náuka
- Ako pracovať s mylnými presvedčeniami

Študent je nekonečne dôležitejší než učivo.

Nel Noddings

Trápime sa budúcnosťou, no nerozumieme dnešku

Aj vám sa stáva, že sa náhodne udeje niekoľko podobných vecí krátko za sebou a vďaka tomu si uvedomíte niečo, čo ste doteraz prehliadali? Ezoterici to nazývajú *synchronicity*. Ja nie som ezoterik, ale stáva sa mi to tiež. Pred pár dňami som dostal pozvánku na konferenciu Združenia podnikateľov Slovenska na tému „Zručnosti do neznámej budúcnosti – nepripravujeme absolventov pre svet, v ktorom žijeme, ale pre svet, ktorý príde.“ Toto združenie o sebe tvrdí, že „presadzuje orientáciu škôl na rozvoj tzv. mäkkých zručností, charakterových vlastností a sociálnych schopností, ktoré zvýšia šance na úspešné riešenie problémov v podmienkach neustále sa zrýchľujúcich zmien a narastajúcej neistoty.“

Na druhý deň ma Bob Kartous pozval na krst svojej knihy *No Future*. Okrem iného v nej konštatuje, že „pripravujeme deti na svet, ktorý nenávratne zmizol. Vezieme deti na parnom stroji do virtuálnej reality a tvrdíme im, že je to pre ne prospešné. Táto kniha tvrdí opak a snaží sa ukázať, aké dopravné prostriedky vedú spoločnosť namiesto minulosti do budúcnosti.“

No a dnes som dostal mailom upozornenie na blog Yuvala Noaha Harariho „Čo sa potrebujú deti učiť, aby uspeli v roku 2050?“ Ide o úryvok z jeho knihy *21 lekcí pre 21. storočie*. Stručne zhrnuté: všetko, čo dnes v školách učíme, bude o pár rokov irelevantné. Posledné, čo dnes žiaci od učiteľa potrebujú, sú nejaké ďalšie informácie. Topia sa v nich už aj bez školy. Ak vám niekto popisuje budúcnosť, a nezná to ako bláznivé sci-fi, potom je to určite nesprávna vízia. Skoro všetko, čo dnes robia ľudia, budú o 50 rokov robiť stroje, roboti, algoritmy. Jediné, čím si môžeme byť istí, je diskonti-

nuita, neistota a neustále zmeny či priamo zvraty, ktoré budú pre ľudí frustrujúce. O to viac, že budú žiť dlhšie ako dnes, a teda budú rôzne významné zmeny zažívať mnohokrát za život. Aby človek ostal platným členom spoločnosti, bude sa musieť neustále meniť, prispôbovať, učiť nové veci a navyše nachádzať spôsob a zmysel svojho života. A to aj po päťdesiatke, kedy už dnešní ľudia jednoznačne preferujú stabilitu. Nevieť ako vy, ale ja nepotrebujem uvažovať o roku 2050, aby som sa cítil bezradný. Ja sa strácam už aj v roku 2020. Nechápem, ako môžu ľudia voliť Trumpa či Kotlebu, ako si môžu myslieť, že Zem je plochá a očkovanie škodlivé, ako môžu ignorovať evidentné signály blížiacej sa klimatickej katastrofy. Necítim potrebu riešiť s Hararim, čo má škola učiť žiakov pre rok 2050, keďže evidentne ich neučíme ani to, čo budú potrebovať o rok. Naše školy opúšťajú znudení, demotivovaní a dezorientovaní mladí ľudia, ktorí nechápu, ako funguje svet a nevedia sa rozhodnúť, aké by malo byť ich miesto v ňom. Dovolím si teda navrhnúť: riešme najskôr problémy roku 2020 a až potom sa vrhneme na rok 2050. ■

Foto: Peter Ertl

V. Burjan
Vladimír BURJAN

Ako to vidí SKU

Správy z rezortu školstva očami Slovenskej komory učiteľov

Rozhovor s Ivanom JURÁŠOM

Sme nedigitálne bytosti v digitálnom svete

Roman BARANOVÍČ

Pocta slobode na školách

Viera LUTHEROVÁ

Omyl dobrý na pamät

Katarína JÁNOŠÍKOVÁ

Od polície k hrncu, z biznisu medzi deti

Vladimír BURJAN

Otázky pre špekulantov

Lucia MIHÁLOVÁ

Vzdelávanie divadlom – občianska náuka

Barbora BABICOVÁ

Mesto, v ktorom žila svätá Terézia

Právna poradňa

Nerovnaké zaobchádzanie (diskriminácia)

NOVINKA!

Ak chcete prejsť na konkrétny článok v časopise, kliknite v obsahu na obrázok. Listovanie vám uľahčia navigačné šípky v pätičke.

Bude v roku 2020 vzdelávanie v centre záujmu politikov?

Uplynulý rok 2019 zhodnotili politickí predstavitelia, vrátane prezidentky a predsedu vlády. „Často počujeme, že sme malá krajina, a teda veľa toho nezmôžeme. Ale sila nápadov, inovácií, ktorými môžeme konkurovať svetu, nie je závislá od počtu obyvateľov. Určite je však závislá od rozumného investovania do vzdelania, vedy a výskumu,“ uviedla v novoročnom prejave prezidentka Zuzana Čaputová. „Každý slovenský občan, bez ohľadu na to, kde sa narodil, musí mať právo na kvalitné sociálne zabezpečenie, dostupnú zdravotnú starostlivosť, dobrú prácu za dobrý plat a kvalitné vzdelanie pre svoje deti. A to bez ohľadu na to, v ktorom kúte Slovenska sa narodil a v ktorom žije,“ skonštatoval v novoročnom príhovore premiér Pellegrini. ■

Foto: sk.wikipedia.org

Foto: sk.wikipedia.org

Rozpačitý rok ministerky školstva

Ministerka školstva Martina Lubyová v úvode roka rozprávala o tom, ako sa vláde darí naplňovať opatrenia z Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania. „Máme prvý dvojročný akčný plán a na základe hodnotenia, ktoré teraz prebieha, sa nám darí jednotlivé aktivity plniť,“ vyhlásila. V závere roka tiež poznamenala, že sa ministerstvu podarilo *nezačať* nič, čo by sa *nepodarilo* aj dokončiť.

Predstavitelia opozície skonštatovali, že v roku 2019 sa v školstve pozitívne zmeny neudiali. Poslankyňa Veronika Remišová zhodnotila, že ministerka Lubyová nedokázala navrhnúť zásadné opatrenia na zlepšenie školstva. „Pozitívne však vnímam to, že o vzdelávanie a príčiny zaostávania našich žiakov v medzinárodných testovaniach sa začala zaujímať aj široká verejnosť,“ povedala. ■

Neefektívne čerpanie eurofondov

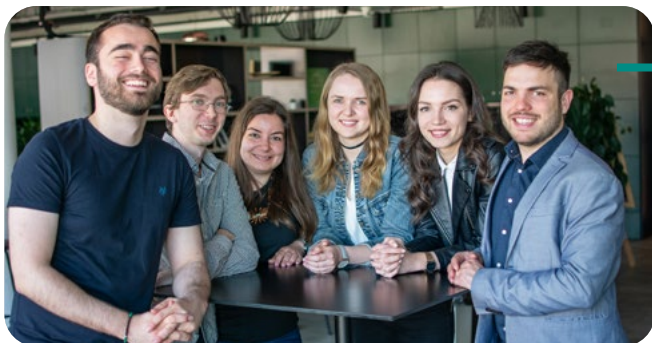
Zlé čerpanie eurofondov na výskum a vývoj označila za negatívum roka 2019 iniciatíva To dá rozum aj Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku. Analytička Renáta Hall poznamenala, že nedostatočné čerpanie eurofondov viedlo k tomu, že časť prostriedkov na vedu a výskum bola presunutá z operačného programu Výskum a inovácie ministerstva školstva do operačného programu ministerstva dopravy. „Toto môže spôsobiť spomalenie už i tak minimálneho čerpania, keďže sa musia koordinovať procesy administrácie fondov dvoch rezortov,“ uviedla Hall.

Na to, že chýbajúce financie z eurofondov pribrzdili aj rozvoj Slovenskej akadémie vied, upozornil jej predseda Pavol Šajgalík. ■

Domáce správy vyberáme z newslettera kampane Chceme vedieť viac o budúcnosti vzdelávania na Slovensku, ktorej organizátorom je Nové školstvo. Viac o aktuálnom dianí v rezorte školstva nájdete na chcemevedietviac.sk. Zahraničné správy vyberáme z Magazínu Perpetuum, ktorého vydavateľom je www.scio.cz. Ďalšie zaujímavé informácie o dianí vo svete vzdelávania nájdete na perpetuum.cz.

Foto: zmudri.sk

Kampaň vzdelávacieho projektu [Zmudri.sk](https://zmudri.sk) apeluje na to, aby sa mladí ľudia a prvotní zúčastníci blížiacich sa parlamentných volieb a zodpovedne sa zamysleli nad svojou voľbou. Kampaň bude okrem webu prebiehať aj na stredných školách a v mládežníckych organizáciách. Zapojili sa do nej známi youtuberi ako *Sajfa*, *Veronika Cifrová Ostrihoňová*, *JurajVie*, *Dejepis Inak* a *BeWise*, ktorí vo svojich videách odľahčeným spôsobom vysvetľujú témy ako

Už ste dost' veľkí

proces volieb, fungovanie parlamentu a vlády, ako sa rozhodnúť, či prečo ísť voliť.

Súčasťou kampane je aj distribúcia videí spolu s metodickými materiálmi mládežníckym organizáciám a školám, aby mohli učitelia používať obsah počas vyučovania a venovať sa interaktívnym aktivitám či diskusiám so študentmi.

Videá, ako aj samotná kampaň *Už ste dost' veľkí* sú nestranné – nepropagujú žiadnu politickú stranu, hnutie či osobnosť. Cieľom nie je presvedčať, čo si majú mladí myslieť, ale vzdelávať o tom, ako funguje politický systém, ako sa nad svojou voľbou zamýšľať a kde hľadať informácie. V minulosti pripravil projekt [Zmudri.sk](https://zmudri.sk) aj sériu videí k prezidentským voľbám a voľbám do Európskeho parlamentu, ktoré sa rozšírili na desiatky škôl. ■

Julian GERHART
projekt Zmúdri

Foto: archív SOŠT, Tlmače

V decembri sa naši študenti zúčastnili odbornej exkurzie v závode Volkswagen Bratislava. Prvák Peter Szalay nám prezradil jeho dojem z exkurzie: „Bola to výborná exkurzia, kedy som sa na vlastné oči presvedčil, že tento závod vyrába autá najvyššej kvality za prísnych bezpečnostných, ale predovšetkým technologických podmienok. Lanovka na prepravu hotových automobilov bola fantastickým prevrpením nielen pre

Tlmačskí technici vo Volkswagene

mňa, ale aj pre mojich spolužiakov.“ V rámci exkurzie si študenti technického zamerania prezreli jednotlivé pracoviská a výrobné haly, kde konštruujú vozidlá pre trh celého sveta pomocou najmodernejšej techniky. Žiaci mali možnosť spojiť teóriu s praxou. Exkurzia bola zameraná na výrobný proces áut, ktorý sa skladá zo 6-tich fáz: lisovňa, karosáreň, lakovňa, montáž, výroba agregátov a Finish center. „Zaujala nás predovšetkým lisovňa, kde sme doslova s otvorenými ústami z blízkosti pár metrov mohli vidieť výrobu jednotlivých častí karosérie pripravovaného modelu Porsche Cayenne. Dalo nám to lepšiu predstavu o výrobnom procese. Po skončení štúdia by som chcel pracovať v tejto automobilke,“ doplnil jeden zo študentov 2. ročníka Sebastián Hajko. ■

Marián SABALA
SOŠT, Tlmače

Foto: Združenie podnikateľov Slovenska

Tretí ročník konferencie Združenia podnikateľov Slovenska o podnikateľskom vzdelávaní má tému *Zručnosti do neznámej budúcnosti – Nepripravujeme absolventov pre svet, v ktorom žijeme, ale pre svet ktorý príde*. Už 13. februára budú v Bratislave zástupcovia súkromného sektora a vzdelávacej komunity diskutovať o tom, čo a ako učiť, ak chceme pripraviť absolventov pre svet, ktorý príde a povolania, ktoré dnes neexistujú.

Aj podnikatelia chcú pomôcť vzdelávaniu

V programe zaznejú prednášky, v ktorých budeme hľadať odpovede na otázky *Ako pripravovať študentov pre reálny život?* či *Ako sa zmení trh práce v budúcnosti a aké zručnosti budú potrebné?* V panelových diskusiách sa zase budeme zamýšľať nad témami *Ako zaujať študentov v čase YouTube a Facebooku – úloha učiteľa v 21. storočí*, ako aj *Ako rozvíjať na slovenských školách kompetencie potrebné pre svet, ktorý príde, no nepoznáme ho – príklady úspešných*. Na konferenciu srdečne pozývame aj učiteľov a učiteľky – veríme, že spoločne otvoríme zaujímavý dialóg. Viac informácií nájdete na stránke www.zps.sk. ■

Mirka MICHALKOVÁ
Združenie podnikateľov Slovenska

Ako to vidí SKÚ

Valné zhromaždenie SKU

11. januára sa v Bratislave uskutočnilo každoročné Valné zhromaždenie členov SKU. Členovia Správnej rady a manažmentu zhodnotili aktivity a hospodárenie za rok 2019, pozitívny je prírastok členov SKU za uplynulý rok. Rovnako Valné zhromaždenie naplánovalo ďalšie aktivity v budúcom roku. Prioritou SKU je naďalej zastupovanie záujmov pedagogických a odborných zamestnancov v školách a školských zariadeniach v zmysle uplatňovania demokratických princípov ako vo voľbách vedenia škôl, tak aj v celkovej klíme na pracoviskách škôl. V budúcom roku SKU okrem iného plánuje spolupracovať s Národným inšpektorátom práce pri riešení rôznych pracovno-právnych nezrovnalostí, ktoré sa dejú na pracoviskách škôl.

Stanovisko SKU k situácii ZŠ Hurbanova v Martine

SKU je znepokojená situáciou na ZŠ s MŠ na Hurbanovej ul. v Martine, ktorá vznikla počas a po voľbe novej riaditeľky. Žiaľ, musíme konštatovať, že táto situácia poukazuje na zle nastavený systém, na ktorý SKU dlhodobo upozorňuje verejnosť a ministerstvo školstva a ktorý zlyháva na mnohých školách na Slovensku. Voľba riaditeľa má byť predovšetkým demokratickým vyjadrením záujmov rodičov, zamestnancov školy a zriaďovateľa v paritnom zastúpení. Zástupcovia v rade školy však často nekonajú v záujme skupín, ktoré ich nominovali, ale vo vlastnom záujme. Voľba nového riaditeľa školy je tak v skutočnosti pre niektorých kandidátov neraz veľmi jednoduchá úloha, stačí,

ak presvedčia nadpolovičnú väčšinu zástupcov rady, čo v praxi znamená získať hlas iba 6 ľudí. Takto nastavený spôsob voľby považujeme za absolútne neprijateľný a už dlho žiadame zverejňovanie koncepcných zámerov kandidátov, verejné pripomienkovanie, nevynímajúc i verejnú voľbu tak, aby nebolo pochyb, že daný riaditeľ zastupuje skutočne záujmy širokej komunity aktérov vzdelávania a nie iba záujmy vybranej skupiny či jednotlivcov. Pripomínáme, že úlohou každého riaditeľa školy je slúžiť svojej komunite, nie jej vládnúť. Vo voľbách teda nebojuje o cenu Gorazda a absolútnu moc, ale prijíma od komunity dočasné poverenie k službe.

Stav, v ktorom viac ako 30 zamestnancov dáva na protest proti voľbe výpoveď, možno označiť za alarmujúci a vyžaduje si okamžité riešenie na úrovni zriaďovateľa a rady školy. Vyzývame preto týchto aktérov, aby si vypočuli oprávnené záujmy zamestnancov, aby umožnili nezávislú autoevaluáciu školy medzi rodičmi, žiakmi a zamestnancami za účelom zistenia skutkového stavu a konali predovšetkým v ich záujme a v súlade so zákonom.

SKU dlhodobo poukazuje na nedostatočnú úroveň demokratickej a participatívnej kultúry v školách, čo je aj najväčšou bariérou kvalitného humanistického a inkluzívneho vzdelávania. Aj preto žiadame ministerstvo školstva, aby namiesto nevykonateľných etických kódexov navrhlo zaviesť také úpravy v zákonom, ktoré zabezpečia učiteľom na pracovisku spravodlivú deľbu moci, vyrovnané demokratické sily a participáciu. Aby bol záujem žiakov, rodičov, učiteľov a komunity na prvom mieste a neumožňoval jednotlivcom a malým skupinám šikovne využívať zle nastavený systém vo vlastný prospech. Na takéto zlyhávajúce systémy nakoniec doplácajú nielen rodičia a deti, ale aj kvalita výchovy a vzdelávania a celková klíma v spoločnosti. ■

PLOCHÁ ZEM

Práve som na *Netflixe* dopozeral dokument *Behind the Curve* o ľuďoch, ktorí si myslia, že Zem je plochá. V USA sú ich už státisíce a toto obskúrne hnutie nabera rýchlo na sile. A nie, nejde o recesiú. Predpokladám, že u nás ich zatiaľ veľa nebude (poznám len Emmu Drobňú a jej priateľa), ale nemali by sme sa príliš utešovať. Česká spoločnosť SCIO položila asi 3 000 maturantom hlásacím sa na VŠ v teste otázku, či je pravdivé tvrdenie: „V lete je u nás teplejšie ako v zime, pretože Zem sa nachádza bližšie k Slnku“. Takmer polovica z nich (48,6 %) odpovedala „áno“. Uznávam, nie je to to isté, ako veriť v plochú Zem, ale predsa... (Zem je k Slnku najbližšie v čase, keď je u nás zima a ročné obdobia sú spôsobené náklonom zemskej osi, nie vzdialenosťou od Slnka.)

VYPREDANÉ

Trojdnňová učiteľská konferencia *Učíme pre život* usporiadaná Indíciou, n. o. sa koná každoročne už 12 rokov. Bol som zatiaľ na všetkých a mohol tak postupne sledovať jej pozoruhodný vývoj. Z roka na rok rástol počet účastníkov, množstvo programu, ale aj jeho pestrosť a kvalita. Tento rok avizovali organizátori už začiatkom roka, že prihlasovanie bude spustené 15. januára o 21:00. To, čo sa následne udialo, možno považovať za malý zázrak: 400 miest v Poprade sa vypredalo za 15 hodín, teda de facto za jednu noc! Všetličo je v našom školstve v zlom stave, ale to, že sa stále nájdu stovky učiteľov, ktorí sa doslova pretekajú o účasť na víkendovej odbornej konferencii, to by nám mohlo dodávať aspoň trochu nádeje. Vidíme sa v Poprade, priatelia!

NEROZMÝŠLAJ, PRACUJ!

Chystám si prednášku do Popradu o tom, že by sme mali v škole učiť žiakov myslieť. Prechádzam pritom svoje záznamy z hospitácií a návštev škôl a nachádzam skutočné perly. Napríklad: „*Angelika, nerozmýšľaj, pracuj!*“ (hovori učiteľka žiačke). Alebo: „*Naše predmety sú pomerne obľúbené, lebo im netreba rozumieť.*“ (hovori učiteľka dejepisu a občianskej náuky). ■

Vladimír BURJAN

$$+b)(a^2-ab+b^2)$$

$$-b)(a^2+ab+b^2)$$

MATEMATICKÝ klokan

Aj tento rok v marci donesie
Klokan viac ako šiestim miliónom
žiakov zaujímavé úlohy.
Budú medzi nimi aj tí vaši?

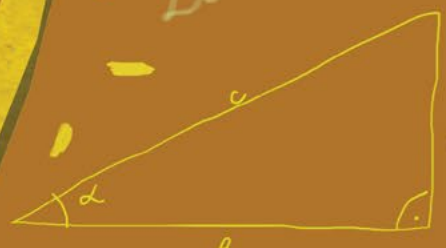

$$V = \frac{1}{2} \pi r^2 h$$

$$(C+A)^2 = 15$$

$$a+b$$

$$25^2 + 14^2 =$$

$$a^3 + b^3 = (a+b)(a^2 - ab + b^2)$$

$$a^3 - b^3 = (a-b)(a^2 + ab + b^2)$$

$$a^2 - b^2 = (a-b)(a+b)$$

$$(a-b)^2 = a^2 - 2ab + b^2$$

250 cm

$$n+y=38$$

POMÔŽME KLOKANOVÍ
PREKONAŤ
SVETOVÝ REKORD
V POČTE
SÚŤAŽIACICH

NAJVÄČŠIA
MEDZINÁRODNÁ
MATEMATICKÁ SÚŤAŽ
NA SVETE!

VIAČ INFO NA
WWW.MATEMATICKYKLOKAN.SK

Zapojte aj svojich žiakov a my vás radi odmeníme

Foto: Postoj.sk

Je vyštudovaný lekár – pediater. Ivan Juráš spolupracoval na štátnej vzdelávacej vízii Učiace sa Slovensko, založil montessori školu a prednáša o rôznych témach z pedagogiky a psychológie. Sústreď sa na terapiu neuromotorickej nezrelosti - ide v nej o primitívne reflexy, s ktorými sa rodia všetky deti, no postupne by mali reflexy odzniet'. Sú však deti, pri ktorých sa tak nestane, a to brzdí ich celý ďalší vývin, preto tieto stavy napráva pomocou špeciálne navrhnutých motorických cvičení. Rozhovor pre konzervatívny denník Postoj (postoj.sk) viedla Slávka Kubíková.

Sme nedigitálne bytosti v digitálnom svete

> Vaším základným tvrdením je, že dieťa potrebuje na svoj optimálny vývin úplne iné veci ako obrazovku. Ale aj obrazovka je stimulom.

V prvých rokoch života sa dieťa zoznamuje so svojím telom, so svojimi zmyslami a deje sa v ňom takzvaná senzomotorická integrácia. Nie je to tak, že dieťa sa narodí a už má dovyvíjané zmysly. To platí možno pre žirafu alebo pre koňa, ktorý sa po pár hodinách postaví na nohy. Malé bábätko, ktoré sa učí chodiť, toto, samozrejme, nezvláda. Nemá vyvinuté to, ako má vyhodnocovať vstupy, ktoré mu dávajú systémy. Senzomotorická integrácia znamená integráciu poznatkov, ich vyhodnotenie a následné použitie, napríklad na pohyb alebo písanie, alebo čítanie. Keď tam niečo chýba, má dieťa s takýmito činnosťami problém. Keď všetko funguje perfektne, tak problém nemá.

> Keď dieťa úspešne zintegruje zmysly a pohyb, čo sa deje ďalej?

Rozvoj kognitívnych funkcií. Čiže sebakontrola, udržanie pozornosti, operačná pamäť. Tiež to, že viem splniť sekvenciu inštrukcií. Sú to tieto vyššie funkcie, ktoré očakávame u detí v škole. Momentálne sa veľa ľudí sťažuje, že mnohé deti sú nevychované. To je totálna hlúposť. Ony nie sú nevychované, len nemajú isté funkcie a vzory v mozgu, nemajú dobre rozvinuté exekutívne funkcie. Jedna z tých exekutívnych funkcií je schopnosť udržať pozornosť a sústrediť sa a zároveň mať pod kontrolou impulzy. Keď preletí vták okolo, dieťa sa obzrie, začne ho pozorovať a odíde mu pozornosť. To je to, o čom sa začne potom rozprávať – má poruchu pozornosti, je hyperaktívne.

> Vy sa venujete odstraňovaniu týchto nezrelostí. Isté primitívne reflexy, s ktorými sa všetci rodíme, musia odzniet'.

Keď tie reflexy pretrvávajú, je to znak nezrelosti nervovej sú-

stavy. Platí – ak je nervová sústava nedozretá, môže sa to prejavovať symptómami, napríklad ADHD alebo Aspergerov syndróm. Niektoré deti, keď dostanú viac inštrukcií za sebou – chod' do izby, otvor druhý „šuplík“, zober z neho knihu a potom zhasni a dones mi tú knihu – sa zaseknú hneď na začiatku. Ktorý to bol „šuplík“? Jasné, niektoré to môžu spraviť preto, lebo nevezmú tie inštrukcie dostatočne vážne. Ale sú deti, ktoré to nedokážu, lebo nemajú ten fokus.

> Ako sa vzniku nezrelosti nervovej sústavy zabraňuje?

Deti potrebujú v dostatočnej miere zážitky z pohybu. Niektorí si myslí, že keď má dieťa 3D hru na počítači, bude mať perfektnú priestorovú orientáciu. To nebude. To získava vďaka svojim zážitkom z toho priestoru. Na počítači to nezažíva. Vníma to, ale iba zrakom. Dieťa musí 23-krát padnúť na zadok, kým pochopí, ktoré svaly sa musia zapojiť, aby udržalo rovnováhu.

> Asi treba povedať, že ten pohyb nie je len chôdza, ale že deti potrebujú narážať, skákať, byť dole hlavou a vyliezť na strom.

Presne tak. Fyzický pohyb všetkého možného druhu, aby mala nervová sústava šancu dozrieť, aby sa neskôr mohli rozvíjať kognitívne schopnosti. Na učenie. Na život. Keď je dieťaťu ťažko v škole, je mu ťažko aj v iných oblastiach. Sú rodičia, ktorí povedia, že dieťa sa hýbe dost, a teda nevádi, ak mu dáme na hodinu tablet.

V zásade platí, že v tom maličkom veku sú dôležité motorika, senzorické kanály a potom matematika a jazyk; to sú veci, ktoré sa má dieťa naučiť do šiestich rokov. Všetko, čo ide proti tomu, je škodlivé. Alebo inak povedané: všetko, čo to nedostatočne podporuje, je mrhanie časom a v konečnom dôsledku pre dieťa neproduktívne.

> Ale aj na tablete má dieťa veľa senzorických inputov. Tie ho nerozvíjajú?

Zoberme si bábo, ktoré leží pod stromom. Vidí, ako sa hýbu listy, cíti vietor, počuje šumenie a hlasy dospelých. To je niečo úplne iné, ako keď sa pozerá na televízor. Nie je dobré, ak vnemy prinášajú nedostatočný kreatívny feedback a sú jednostranné. Ak niekto sedí tri hodiny pri Minecrafte, áno, niečo sa tam učí, ale veľmi jednostranne. Je dôležité, aby boli veci vyvážené, ale niekto príde a vypichne, že Minecraft podporuje priestorové myslenie. Optimálne je, keď dokážeme vymyslieť také činnosti, ktoré podporujú väčšinu toho naraz. Aby som cítil, že fúka vietor, aby som cítil, či je chlad alebo teplo, aby som sa pohyboval. Načo vymýšľať 4D kino, lepšie je ísť do lesa.

> Keď je už dieťa staršie, nepadá na zadok pri chôdzi, zmysly má integrované a už sa dokáže učiť aj hlavou a abstraktne, tak Minecraft môže byť užitočný.

To je pravda, ono si v tom Minecrafte niečo rozvíja. Akurát keď Minecraft hrá online, tak si cezeň tvorí komunitu. Už sa tam vytvárajú nejaké interakcie, nejaké vzťahy v štýle „nikdy sme sa nevideli, nevieme si vyhodnotiť neverbálnu komunikáciu tvárou v tvár“. Mne sa veľmi páči model zdravia, v ktorom máme biologickú dispozíciu, psychickú a interpersonálnu. Všetky vplývajú na zdravie. A keď umožním, aby sa sociálne interakcie diali v neprimerane veľkej miere vo virtuálnom priestore, v ktorom mám odrezané senzorické kanály, tak sa niečo narušuje.

Momentálne sa veľa ľudí sťažuje, že mnohé deti sú nevychované. To je totálna hlúposť. Ony nie sú nevychované, len nemajú isté funkcie a vzory v mozgu.

> Aké sú vplyvy technológií vo vašom modeli zdravia?

Modré svetlo. Slnko má výraznú zložku modrého svetla, organizmus podľa toho vyhodnocuje, že je deň. Od modrého svetla je závislé vylučovanie melatonínu a ďalších neurotransmiterov v mozgu. Lebo tak sme sa tisícročia vyvíjali. Keď dieťaťu dávame obrazovku, je tam takisto výrazná zložka modrého svetla. A v spánkových laboratóriách sa zistila súvislosť medzi kvalitou spánku a chorobnými stavmi (depresia). Aj fyzické ochorenia – onkologické a podobne. Modré svetlo ovplyvňuje kvalitu spánku, tým zkladáme stav, ktorý bude dlhodobo spôsobovať problémy.

> To sú čisto fyzikálne účinky.

Existujú aj ďalšie, nepriame. Tie sa týkajú rozvoja osobnosti. Narodíme sa a sme otvorení všetkému. Prichádzajú podnety a my na ne nejakو reagujeme. A postupne, keď nám niečo robí zle, máme tendenciu sa tomu vyhnúť. Niekam, kde nám je príjemne a kde to poznáme. Napríklad k digitálnym médiám a sociálnym sieťam. Takéto návykové správanie v súvislosti s technológiami sú už dnes jednoznačne preukázané.

Foto: Postoj.sk

> Dieťa by malo mať skôr fyzickú sieť ako digitálnu.

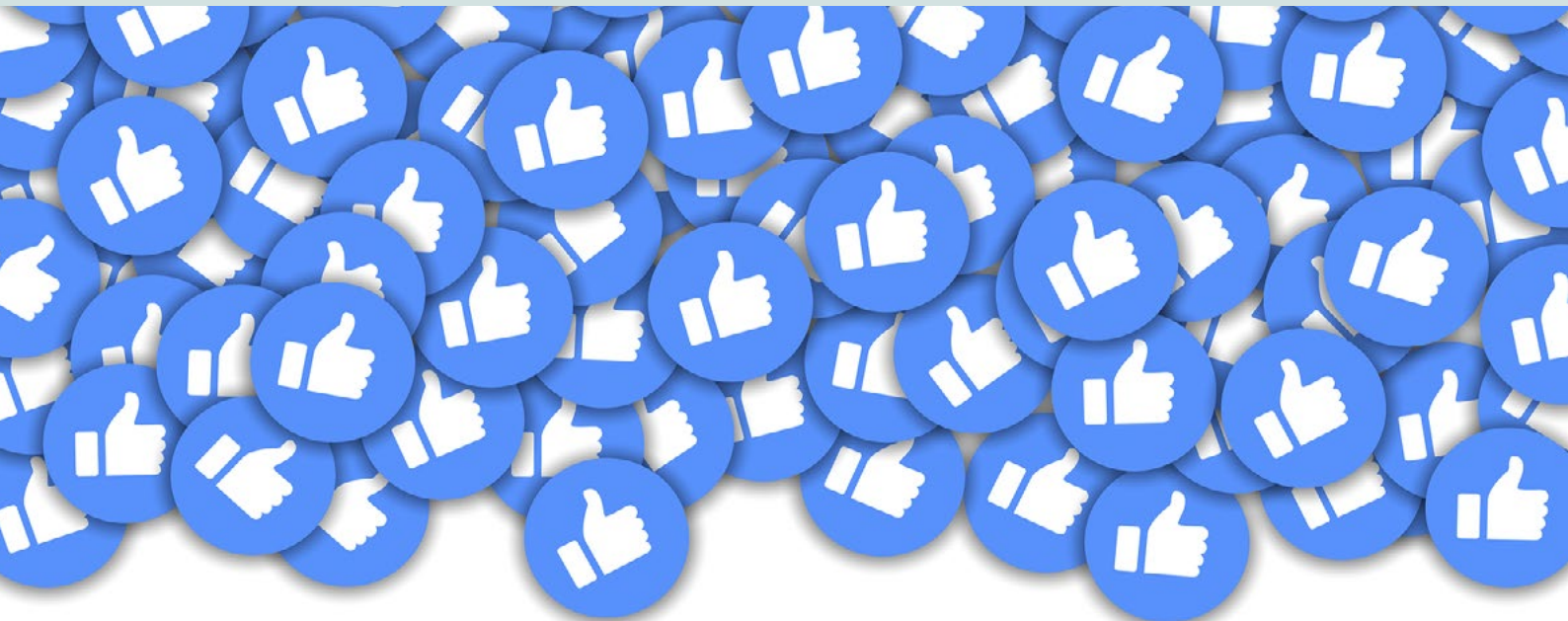
Je to takto: v prípade, že dieťa nemá svoju fyzickú sociálnu sieť, s niektorými vecami nevie narábať. Ak to preženieme do extrému, najväčšia záťaž pre človeka je totálna deprivácia. Čiže, ak ho zavrú do čiernej komory, kde nie je žiadny podnet. Tam sa mu po relatívne krátkom čase dezintegruje psychika. Je to extrémny príklad totálnej izolácie. A teraz niekto povie, že mu tam dá obrazovku. To síce nie je úplná izolácia, ale je to veľmi oklieštené prostredie.

> Niektorí to nevidia ako oklieštenú formu, len ako inú. Skrátka – stretneme sa alebo si budeme četovať? Dáme dieťa strážiť babysitterke alebo robotovi? 40 percent rodičov z generácie mileniálov povedalo, že by nemali problém s tým, ak by ich dieťa strážil robot.

To je tiež návyková orientácia na technológiu. Je to vytváranie závislosti od niečoho, čo imituje cit. Keď pohľadá robotického psíka, ktorý zavrúť chvostom, tak imituje cit. Ale cit to nie je. Každý máme šrámy, ale zrelosť osobnosti sa prejavuje v tom, že sa s tými šrámami vieme nejakým zdravým spôsobom vyrovnáť. Ak na to začne človek používať technológiu, tak ľudstvo sa dostáva na šmykľavku, o ktorej nikto nevie, kde nás vyplúje. Je to ako čierny tunel v tobogane.

> Technológia je únik. Ak by sme však nemali technológiu, tak ľudia si budú hľadať iné úniky - alkohol, drogy.

Budú. Ľudia majú tendenciu uľahčovať si život. Čím sú menej vyzretí osobnostne, čím menej tých všestranných a komplexných podnetov vo svojom ranom detstve dostali, tým majú väčšiu tendenciu utiekať sa k nejakému návykovému správaniu.

vaniu alebo k návykovým nástrojom. Mnohé tieto nástroje (heroín, marihuana, kokaín) sú však zakázané. Aj pri technológiách sa zisťujú adiktívne črty, akurát je problém to zakázať.

> Tým pádom je to celé na rodičoch. Ale tí bojujú s tým, že dieťa je vystavované tlaku rovesníkov. Už si ani nemá kde vytvoriť svoju fyzickú sieť, lebo nemá s kým.

Dieťa je produkt rodičov. Keď bude existovať kritická masa detí, ktoré ich rodičia budú viesť ináč, tak tie si budú prirodzene vytvárať interakcie aj iným spôsobom. Žiadne dieťa sa nerodí s túžbou po tablete. V Maslovovej pyramíde sa potreba tabletu nenachádza.

> Je tam potreba sociálnej interakcie.

To je, ale ide o to, akú kvalitu tej sociálnej interakcii dávam. Rozumiem tomu, že technológia v niektorých prípadoch mô-

že byť geniálna vec. Napríklad nám umožní spojiť sa s našimi blízkymi. Aj takéto sociálne interakcie môžu byť za istých okolností obohacujúce. Ale treba si uvedomiť, za akých okolností, v akom rozsahu a k čomu to má smerovať. Je iné mať manželku cez internet a iné s ňou normálne fungovať a viesť každodenný trojdimenzionálny život.

Keď umožníme, aby sa sociálne interakcie diali v neprimerane veľkej miere vo virtuálnom priestore, v ktorom mám odrezané senzorické kanály, tak sa niečo narušuje.

> Čo lajk a komentár na každý post na instagrame?

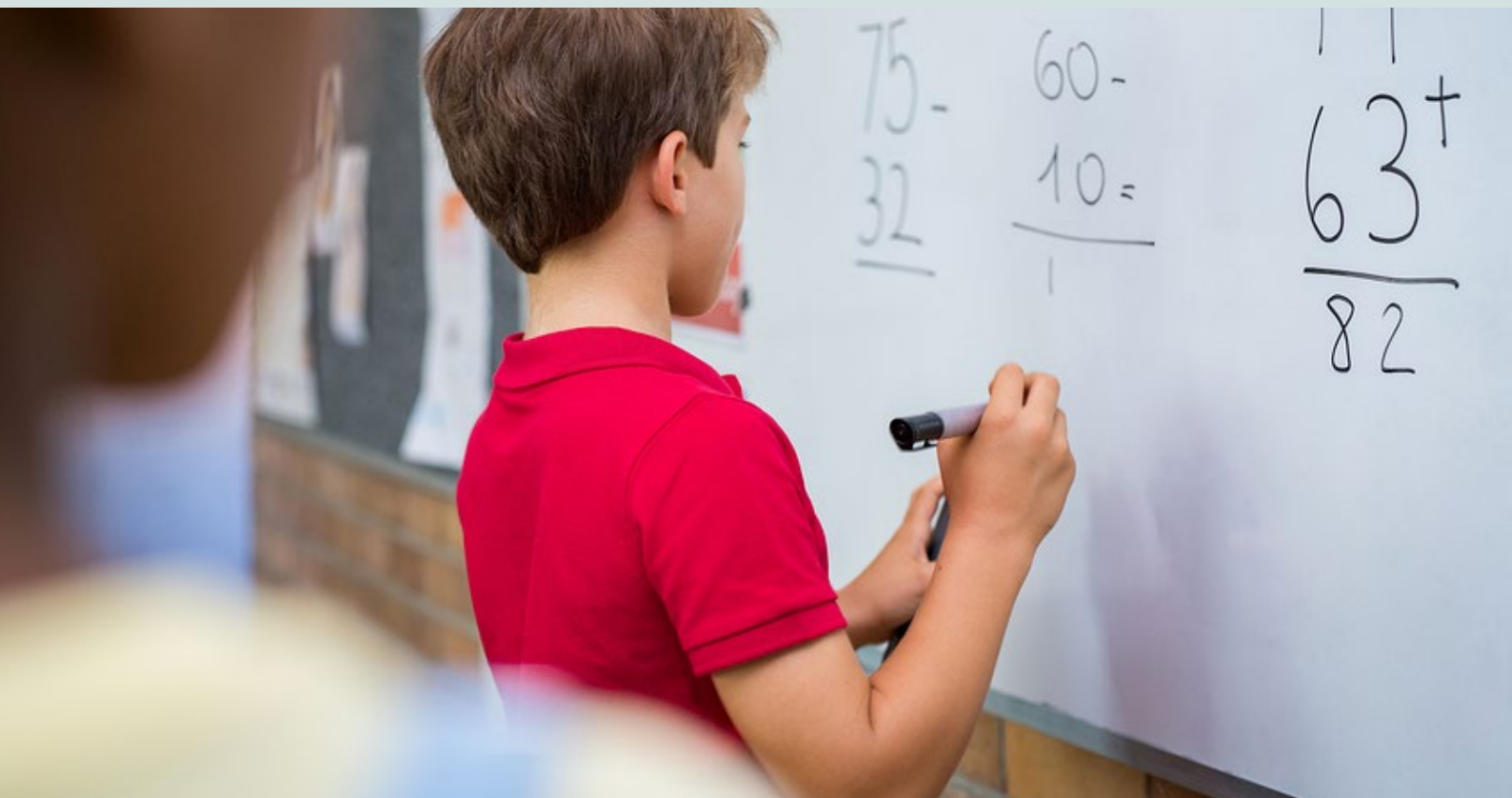
Teraz je tu norma na istú úroveň aktivity a podľa nej sa musí správvať. Ak sa tak nesprávaš, tak nie si môj kamarát. Sú to nepísané pravidlá, ktoré človeka zatlačia do kúta, lebo bude sociálne vylúčený, ak sa nebude podľa nich správvať. Stretávame sa aj vo fyzickom svete, a následne sme spolu aj na sociálnej sieti. A na to, aby sme boli navzájom pre seba akceptovateľní, musíme na sociálnej sieti vykazovať istý level aktivity. Otázka, ktorú sa treba pýtať, je, čo to človeku dáva, keď dostane 250 lajkov, prečo to vyhľadáva, čoho nemá dost? Nemá dost ocenenia od rovesníkov, preto potrebuje lajky? A od rodičov ho má dostatok?

> Dieťa hľadá ocenenie, keďže ho inde nedostane, bude ho hľadať na sociálnych sieťach.

Áno, a to je úloha pre rodičov, aby si to uvedomili, aby sa navzájom vyhľadávali a pochopili, čo od nich ich deti potrebujú. Ak deti nedostanú od dospelého to, čo potrebujú, sú trvalo frustrované. A keď sú trvalo frustrované, dostanú sa do toxického stresu. Ten toxický stres sa neprejavuje ničím explozívnym. Ale jeho toxicita je v tom, že je v nejakej miere trvalo prítomný. Čo vedie k dôsledku, že exekutívne funkcie mozgu sa dostatočne nerozvíjajú. ■

Foto: Postoj.sk

Pocta slobode na školách

Testovanie PISA nedopadlo na Slovensku dobre – no matematika prekvapila. Prečo je to tak?

Po období pravidelného zhoršovania sa, zaznamenali naši žiaci v testoch PISA prekvapivý úspech v testovaní z matematiky. Podľa reakcií všetkých, ktorí reagovali, to bol úspech prekvapujúci a nečakaný, veď všetci vieme, že za posledné roky sa na školách neudialo nič, čo by malo niečo zlepšiť.

Celkové výsledky tak boli zmiešanou správou – na svoje si prišla aj ministerka, ktorá sa mohla pochváliť, ako dobre to tu robia, no aj jej opozícia, lebo ďalší prepád v už i tak mizernej čitateľskej gramotnosti je len zárukou prichádzajúcich katastrof v podobe mladých ľudí neschopných diskutovať, argumentovať a premýšľať nad tým, čo počujú a čítajú.

Zlepšenie žiakov v matematike?

Ale tento komentár má byť primárne o matematike. Aj keď výsledok žiakov v tomto predmete potešil, podľa reakcií je vidieť, že vlastne nikto nevie prečo. Prečo v katastrofálnej situácii, ktorá na školách nespochybniteľne pretrváva, zrazu takýto úspech? Keďže na Slovensku nie sme schopní v školstve preskúmať a analyzovať závažnejšie otázky, nečakám, že niekto príde s odpoveďou potvrdenou poctivým pedagogickým výskumom.

Nedá mi ale, aby som sa ako človek znútra systému a pomerne dobre informovaný, nepokúsil sformulovať aspoň hypotézu, prečo sa to podarilo. Moja hypotéza znie: Len sa v praxi ukázalo, čo niektorí tvrdia už dlho, že úspechu žia-

kov (a ich učiteľov) pomôže zopár základných vecí – sloboda, zdroje a podpora – a hlavne, ak sú tieto k dispozícii dlhodobo.

Ako je to teda s týmito základnými ingredienciami úspechu vo vzťahu k vyučovaniu matematiky na slovenských školách? Prekvapujúco, napriek všetkej mizérii slovenského školstva, práve učitelia predmetu matematika sa môžu tešiť ich dlhodobému dostatku.

Pre úspech žiakov a ich učiteľov je potrebná sloboda, zdroje a podpora.

Ako sme na tom so slobodou?

Matematika je matematika a tá sa relatívnej slobode tešila už za socializmu. Keďže väčšina politikov na Slovensku matematike veľmi nerozumie, nemajú potrebu, na rozdiel od iných predmetov, do nej politicky vstupovať. $2 + 2 = 4$ platí bez ohľadu na to, či rovnicu rieši liberál, nacionalista, národný socialista alebo konzervatívce, a tak matematiku a to, ako sa učí, ponechávajú na odborníkov. No a tu je druhá nečakaná výhoda Slovenska – máme tu dlhú tradíciu v oblasti inovácií vo vyučovaní matematiky. Aj profesor Hej-

ný, autor asi najinovatívnejšej metódy na vyučovanie matematiky, o ktorej sa dnes hovorí, je pôvodom Slováč. Tábor učiteľov, ktorý okolo neho vznikol už v 80. rokoch, už roky prispieva k diskusii o skvalitnení vyučovania tohto predmetu. Aj šéfredaktor DOBREJ ŠKOLY Vlado Burjan pochádza pôvodne z tohto okruhu.

Široký výber kvalitných učebníc matematiky

No a to sa dostávame k ďalším ingredienciám úspechu – zdroje a podpora. Jediná doteraz uskutočnená reforma školstva – za ministra Mikolaja – potrebou nových učebníc vytvorila priestor pre učiteľov z tábora matematických inovátorov vytvoriť nové učebnice. Ich autorom sa nakoniec stal Ján Žabka, ktorý vytvoril naozaj inovatívne učebnice. Na konzervatívnom Slovensku ale jeho učebnice veľa učiteľov neprijalo, sťažovalo sa a hľadalo alternatívu. Keďže učebnice už boli vytlačené a rozdistribuované a nebolo ich málo, ministerstvo nemalo priestor urobiť iné. Tak ponechalo učiteľom slobodu siahnuť aj po iných učebniciach. To zase ponúklo priestor ďalším inovátorom vytvoriť iné sady učebníc, a tak sme dnes v situácii, že sa na základných školách používajú učebnice Černeka, Žabku, Berovcov alebo Totkovičovej a pár škôl experimentuje aj s učebnicami Hejného metódy. Prekvapujúco, napriek rôznym autorom, sú to všetko kvalitné učebnice – oproti minulosti pomerne pokrokové, líšiace sa len v koncepcii a prístupoch. No keďže výnimočne v tejto oblasti panovala skutočná konkurencia a možnosť výberu, vydavateľstvá a autori boli nútení v rámci marketingu svojich produktov urobiť viac, ako len poslať na školy vytlačené katalógy. Našťastie si zo všetkých dostupných marketingových metód vybrali poskytovanie rozšírenej podpory pre učiteľov, organizovali školenia, vystupovali na konferenciách, a teda urobili všetko preto, aby učelia

učebnice nielen mali, ale aj vedeli využívať.

Primeraná hodinová dotácia je bonusom

Tým posledným zdrojom, ktorý učelia matematiky majú, je pomerne veľká hodinová dotácia tohto predmetu v štátnom vzdelávacom programe.

Toto všetko je, domnievam sa, vysvetlenie pre nečakaný úspech našich žiakov v matematickom testovaní PISA – mimo záujmu ministerstva a politikov sa komunita schopných a šikovných učiteľov a autorov učebníc postarala o to, aby sa matematika učila kvalitnejšie (alebo teda kompatibilnejšie s predstavami testovania PISA) – stačilo k tomu len pár základných ingrediencií – sloboda, zdroje a podpora.

Otázkou je, či to postačí aj na úspech v iných predmetoch, napríklad v tej čitateľskej gramotnosti. Podľa všetkého na Slovensku neexistuje rovnako veľká a plodná komunita učiteľov a pedagogických odborníkov slovenčiny. Navyše, tento predmet predstavuje silné politikum tešiace sa záujmu rôznych politikov, ktorí do neho radi vstupujú a diktujú, aké knihy dnes deti majú povinne čítať. A snaha inovátorov, akým je napríklad Tibor Hujdička, ktorý sa snažil získať podporu pre reformu a budovanie školských knižníc, vychádza naprázdno. Podobne zle sú na tom aj ďalšie predmety – dejepis či technika.

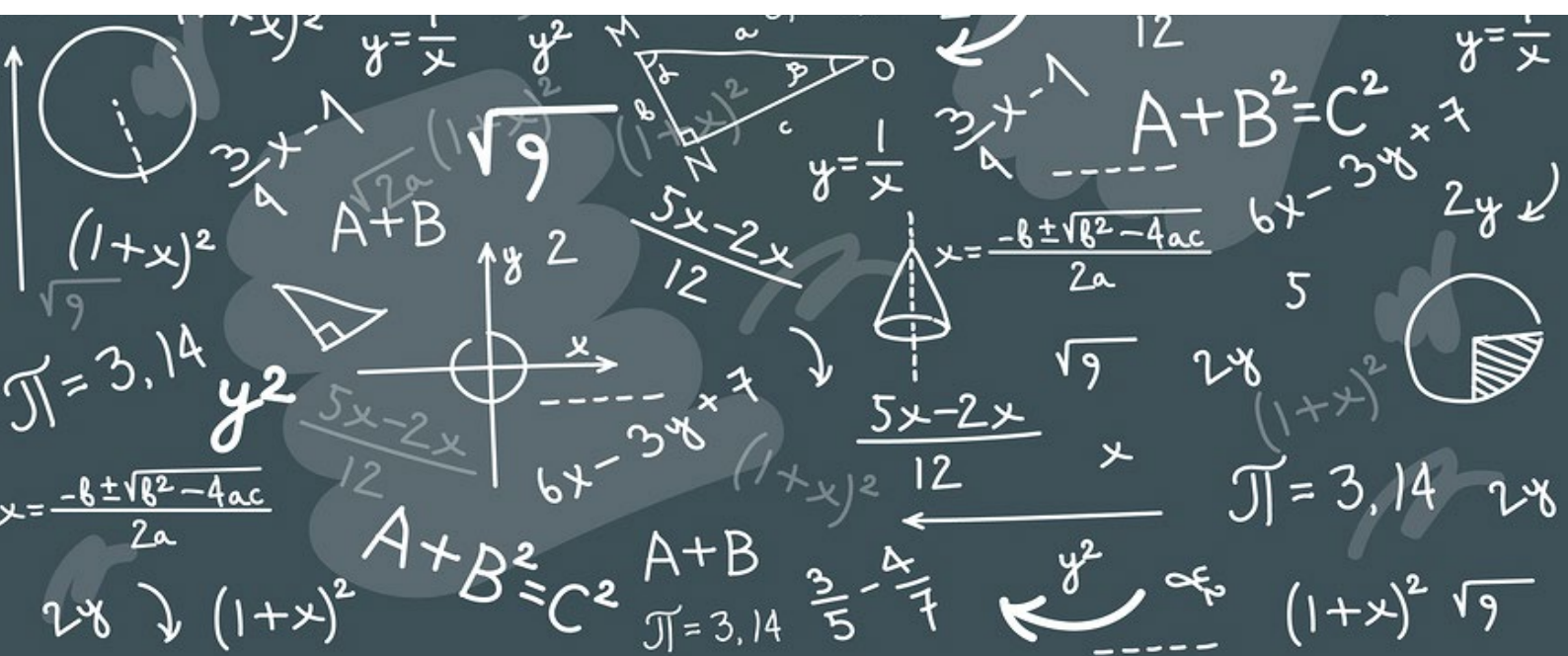
Dobrou správou je, že existuje viacero iniciatív aj v iných predmetoch vytvoriť inovatívne koncepty ich vyučovania – projekt Expedícia pre vyučovanie prírodovedných predmetov alebo projekt Civilizácia pre vyučovanie humanitných predmetov. Možno aj im sa časom podarí to, čo sa podarilo inovátorom v matematike – pomôcť učiteľom na našich školách skvalitniť každodenné vyučovanie našich detí. ■

Roman BARANOVIČ

Cirkevná základná škola Narnia, Bratislava

Mimo záujmu politikov sa komunita schopných učiteľov a autorov učebníc postarala o to, aby sa matematika učila kvalitnejšie.

KA1

KLÚČOVÁ AKCIA 1

Vzdelávacia mobilita jednotlivcov

Mobilita jednotlivcov v oblasti
vzdelávania a odbornej prípravy

5. február 2020

Mobilita jednotlivcov
v oblasti mládeže

5. február 2020,

30. apríl 2020,

1. október 2020

KA2

KLÚČOVÁ AKCIA 2

Spolupráca v oblasti inovácií a výmena osvedčených postupov

Strategické partnerstvá v oblasti
vzdelávania a odbornej prípravy

24. marec 2020

Strategické partnerstvá v oblasti mládeže

5. február 2020, 30. apríl 2020,

1. október 2020

KA3

KLÚČOVÁ AKCIA 3

Podpora reformy politík

Stretnutia mladých ľudí a ľudí
zodpovedných za rozhodnutia v oblasti
mládeže

5. február 2020,

30. apríl 2020,

1. október 2020

Erasmus+

OZNAM O VÝZVE ERASMUS+

NA PREDKLADANIE NÁVRHOV PROJEKTOV

Európska komisia zverejnila 5. 11. 2019 aktuálnu Výzvu na predkladanie návrhov na rok 2020 EAC/A02/2019 pre nové projekty a mobility v rámci programu Erasmus+. Program poskytuje finančnú podporu na projekty nadnárodnej spolupráce na všetkých stupňoch vzdelávania a na aktivity mládeže a športu.

O finančné prostriedky z programu Erasmus+ môže požiadať akýkoľvek verejný alebo súkromný subjekt aktívny v oblasti vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu.

Okrem toho môžu skupiny mladých ľudí požiadať o grant na mobilitu mladých ľudí alebo pracovníkov s mládežou, alebo sa zapojiť do strategických partnerstiev v oblasti mládeže.

Návrhy projektov sa podávajú on-line. Všetky termíny na predkladanie návrhov sa končia o 12:00 h (poludnie) bruselského času.

Podrobné podmienky tejto výzvy na predkladanie návrhov vrátane priorít sú uvedené v príručke k programu Erasmus+, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou tejto výzvy na predkladanie návrhov. Príručku nájdete na internetovej adrese:

www.ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/programme-guide_sk.

Národná stránka programu Erasmus+ je
www.erasmusplus.sk.

SAAIC - Národná agentúra programu Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu Križkova 9, 811 04 Bratislava

IUVENTA - Národná agentúra programu Erasmus+ pre oblasť mládeže a športu Karloveská 64, 842 58 Bratislava

Omyl dobrý na pamäť

Zmena konceptu – pedagogický prístup pracujúci s mylnými presvedčeniami

V rubrike *Vedecky overené* pokračujeme v prezentovaní top výskumne overených stratégií a metód vyučovania. Na ôsmom mieste Hattieho rebríčku sa ocitli programy využívajúce zmenu konceptu.

Mylné presvedčenia ako výhoda

Zmena konceptu označuje pedagogický postup, kedy si pred hodinou zistíme, aké sú u žiakov najbežnejšie mylné presvedčenia v súvislosti s novou látkou. Na jednej zo stránok venujúcej sa na dôkazoch založenom vzdelávaní odporúčajú rešerš na internete. Do vyhľadávača zadáme napríklad heslo *misconceptions in biology*. Alebo si ich zistíte u samotných žiakov: Čo by ste povedali o dvojíčkách? Ako ich spoznáte? Väčšina asi odpovie, že sú vždy rovnaké, čo nie je pravda. Ak sa podarí natrafiť na veľmi rozšírený omyl, máte vyhraté. Je takmer isté, že ak sa začne nová látka omylom na strane žiaka, vzrastie jeho pozornosť. Dokonca sa ukazuje, že odhalenie a využitie mylných presvedčení u žiakov má pedagogicky väčší efekt (sila vzťahu 0,99) než nadviazanie novej látky na ich prechádzajúce vedomosti (sila vzťahu 0,93). Deti na základe svojich nepresných teórií majú rôzne očakávania. Moment, kedy veci nie sú, ako sme očakávali, sú pre mozog veľmi zaujímavé. Automaticky sa nimi začne zapodievať. Nemôže inak. Je to svojím spôsobom ohrozujúce, ak je svet iný, než sme si mysleli. Mozog musí nezrovnalosť pochopiť, vyriešiť a veci uviesť na správnu mieru, aby lepšie chránil a manažoval svojho majiteľa. Preto má proces zmeny konceptu takú vysokú úspešnosť aj ako edukačný postup.

Obzvlášť, ak sme schopný ukázať prepojenie na bežný život. Ja som na angličtine často využívala upozornenie, že ak sa nenaúčim dobrú výslovnosť, môžem mať problém. Napríklad slovíčko *sheet* (list) vyslovené krátko má úplne iný a dosť nepekny význam.

Diskusia o súvislostiach pomáha vždy, či už diskutujeme o mylných presvedčeniach alebo nie.

Ak sa podarí identifikovať rozšírený omyl v triede, vysvetlíme, prečo to tak nie je a *kde udělali soudruzi chybu*. Až po tejto príprave poskytneme správny koncept. Preskočením prvého a druhého kroku sa pripravujeme o silný motivačný moment. K dokonalosti sa priblížime vtedy, ak vieme pridať podobné mylné presvedčenia, resp. derivovať z pôvodného nejaké vedľajšie výstupy, ktoré človeka môžu dobehnúť v reálnom živote. Žiaci si môžu vytvoriť zoznam mylných presvedčení v jednom stĺpci a správnych v druhom. Ideálne je, ak si k nim pripíšu zdôvodnenia, prečo to tak nemôže byť a na druhej strane, prečo to takto je. Prípadne si vytvoria teóriu, ako asi taký omyl mohol vzniknúť, alebo môžu dostať za úlohu, či sa im podarí nachytať iných ľudí. Diskusia o súvislostiach pomáha vždy, či už diskutujeme o mylných presvedčeniach alebo nie. Čím širšia sieť súvisiacich aso-

ciáci, tým pravdepodobnejšie zostane poznatok zapamätaný, lebo mozog sa k nemu vie dopracovať (spomenúť si) viacerými spôsobmi.

Databanka rozšírených omylov

Deti majú množstvo nepresných poznatkov, nesprávnych zovšeobecnení a teórií. Predvedecké poznanie (naive theories) sa dá využiť pri vyučovaní rôznych tém v rôznych pred-

metoch, napríklad pri fyzike je to vraj jednoduché. Deti počas hry veľa experimentujú s predmetmi a mnohé zákonitosti fyziky a mechaniky si nejakým primitívnym spôsobom vysvetľujú. Tieto poznatky aplikujú na podobné situácie, ale v tom sa môžu mýliť. Narazila som na zaujímavý príklad. Ako sa správajú predmety v normálnej atmosfére a ako vo vákuu? Väčšina žiakov (aj ja) očakáva, že bowlingová guľa bude padať rýchlejšie než pierko v normálnej atmosfére aj vo vákuu. A čuduj sa svete, vo vákuu klesajú k zemi rovnako rýchlo. Krátke video je fascinujúce, ako keby sa človek pozeral na zázrak. Popritom je to obyčajná fyzika.

Je jasné, že takto sa nedá učiť každý predmet a každá látka, ale rozšírených omylov môžeme nájsť dosť. Napríklad že ovocie, ktoré jedli Adam s Evou bolo jablko (v skutočnosti Biblia spomína len ovocie zo stromu), že staroveké sochy boli biele (v skutočnosti boli pestrofarebné, ale farby časom zdegradovali), že melón je ovocie (v skutočnosti je to zelenina). Ak sa niekto zaoberá tvorbou pedagogických materiálov, bolo by fajn spraviť databanku rozšírených omylov. ■

Viera LUTEROVÁ,
Poradňa zdravého vývinu
BALANS, Kremnica

Inzercia

Lyžiarske zájazdy - Plavecké kurzy - Poznávacie zájazdy - Školské výlety

2019/2020

ŠKOLY

V PRÍRODE

LAST MINUTE
zľavy až do
20€

mobil: +421(0)907 929 568 tel.: +421(0)32 652 19 13 www.ckslniecko.sk

Foto: Čierna labuť

Od polície k hrncom, z biznisu medzi deti

Dajú sa na klasickej škole zaviesť Montessori prvky?

➤ Absolventi Komenského inštitútu to boli zisťovať na Základnej škole Na Beránku v Prahe, kde učia aj ľudia, ktorí predtým roky pôsobili úplne mimo pedagogickej oblasti.

Policajt učiteľom či z korporácie do školy

V policajnom zbore naháňal kriminálnikov a na protidrogovom oddelení videl desiatky smutných príbehov, neraz mladých ľudí. Dnes učí deti nielen variť. Učiť v kuchyni však u neho neznamena pridat' štipku soli sem a čierne korenie tam. Michal Hammer svojich žiakov cez varenie učí fyziku, chémiu, biológiu či ekonomiku. Učí ich upratať po sebe. Učí ich život.

„Dlho som pracoval na národnej protidrogovej centrále. Robil som operatívnu prácu v teréne, viedol som výsluchy. Stretával som sa s tým najhorším, čo spoločnosť prináša. Teraz sa v kuchyni snažím žiakom vysvetliť napríklad príbeh mäsa. Odkiaľ je, kde na tele zvierat'a sa ktoré mäso nachádza, na čo je ktoré mäso dobré, ako sa správne porciuje. Alebo si vysvetľujeme funkciu tlakového hrnca. K akým procesom tam dochádza a prečo sa tam mäso uvarí rýchlejšie ako v normálnom hrnci. Takže to je aj fyzika. Keď im poviem dajte uvariť vodu, postavia hrniec na va-

rič a nenapadne im, že by tam mala byť pokrievka, aby sa teplo od nej odrážalo do hrnca a voda sa uvarila rýchlejšie. Niektorí si mysleli, že pokrievka je iba na to, aby jedlo potom scedili.“

Schopní učitelia si musia uvedomiť, koľko nástrojov na učenie majú v talóne.

Kateřina Tomešová vždy chcela učiť. Bavilo ju vysvetľovať učivo tým, ktorí mu nerozumeli. Študovala jazyky, aby ich raz mohla učiť. „Do praxe sme sa dostali až v piatom ročníku. Ja som sa tešila, že ma to namotivuje. Keď som videla, ako na školách učitelia učia – spôsobom, že rozprávajú iba oni – dvojmesačná prax ma úplne odradila od toho, aby som išla do školstva.“ Keď sa po revolúcii v Česku otváral trh, s vyštudovanými jazykmi sa zamestnala zo dňa na deň. V korporáte. Postupne riadila stále väčší tím ľudí, pričuchla k PR, logistike, manažmentu, k účtovníctvu. To, že dnes učí štvrtákov a šiestakov, sa stalo vlastne iba náhodou.

Namiesto výsluchov nákupy, namiesto kancelárie trieda

Kým Michal sa o Montessori začal zaujímať, až keď tam začala chodiť jeho dcéra, Kateřina najprv sledovala Montessori kútik v materskom centre, ktoré počas materskej viedla. Neskôr doma presadila, aby do Montessori začali chodiť aj jej deti. A sama dostala ponuku učiť tam. „Pre učiteľa má byť učivo nástrojom, ako deti naučiť sa učiť. Musíte na ne preniesť časť zodpovednosti. Ale tak, aby to nezneužili.“

„Raz sa nám stalo, že sme kúpili kuracie mäso a žiaci ho nedali do chladničky,“ spomína Michal. „Ja som to nevedel. Dali ho do chladničky ráno a mysleli si, že to nezistím. Potom ho začali pripravovať, a keď som ho ochutnal, bolo pokazené. Potom sa priznali, že ho dali do chladničky až ráno.“

Predstavy učiteľov a žiakov o tom, ako bude vyzeráť hodina, sa s takmer stopercentnou pravdepodobnosťou nesplnia.

Michal aj Kateřina roky pracovali s dospelými ľuďmi v nepriaznivom prostredí zločinu či v uponáhľanom biznise. Kateřina síce roky riadila svoj tím v korporáte, no usporiadať partiu detí v triede bola iná káva. „Samozrejme, viesť kolektív dospelých ľudí, hoci ich bolo aj päťdesiat, je niečo úplne iné, ako viesť kolektív dvadsiatich detí. Učíme sa základné veci – ako vyzerá diskusia, ako si zostaviť plán dňa, na čo to je dobré. Ako pristupovať k učeniu, aké sú možnosti riešenia problémov. Že je v poriadku, ak niekedy pracujú sami a je v poriadku, ak inokedy riešia úlohy v skupine.“

Kým Michal na polícii viedol výsluchy, teraz je hlavný šéfkuchár. Jeho úloha začína už v supermarkete pred varením. Učiť sa totiž dá aj tam. Nenakupuje však on, ale deti z triedy, na ktoré dozerá. „Keď kupujeme napríklad rajčiny, dbám na to, aby sa pozreli aspoň na to, odkiaľ tie rajčiny sú. Keď je niekde uvedená cena na sto gramov a spýtam sa, koľko by stálo kilo, zaskočím ich, hoci nám sa to zdá banálne. Hovoríme aj o tom,

ako sú supermarkety zariadené, prečo to tak je a že si treba dávať pozor na reklamu. Učíme sa aj o odpadovom hospodárstve. Riešime, či kúpime plechovky alebo sklo, či si treba brať na zeleňinu igelitové vrecká, či by sme si nemali nosiť svoje. Rozpočet nákupu si robia predbežne, ale vstupujú do toho napríklad akcie. Ak si naplánujeme, že kúpime kuracie mäso, ale vedľa vidíme bravčovú pečeň, ktorá je v akcii, meníme plány.“

Naučiť sa aj upratať

Schopní učitelia si podľa Kateřiny musia uvedomiť, koľko nástrojov na učenie majú v talóne. Druhý krok je nebáť sa ich používať. „Nech si to skúsia aj učitelia na klasických školách a nech si hneď pýtajú spätnú väzbu. Samozrejme, nemôžeme robiť vždy iba veci, ktoré deti bavia. Ak budete učiť napríklad stále iba projektovou metódou, hoci deti na začiatku povedali, že ich to veľmi baví, po čase by to zabilo ich kreativitu.“

„Keď príde do kuchyne kolegyňa, ktorá učí biológiu, rozkrojí rajčinu a ukazuje žiakom, na čo sú v nej zrnká alebo prečo sú obalené slizom. Kúpil som napríklad čerstvé krevety,“ hovorí Michal, ktorý chcel svojim žiakom ukázať krevety naživo, nielen z obrázkov kníh. „Naučia sa tak oveľa viac. Hovoríme si aj o princípoch pri varení. Napríklad, prečo je dobré dávať k zelenine čerstvý olivový olej. Že to rozpúšťa vitamíny. Áno, dá sa o tom hovoriť na hodine v laviciach. Ale je úplne iné, keď žiaci na to myslia a nabadúce to už automaticky urobia sami.“

Už mladší žiaci chodia okolo kuchyne a pozerajú, kedy budú môcť variť aj oni. Oficiálne vedú uvariť porciu za 40 českých korún. Podľa akcií či množstva mäsa vedú túto sumu ešte o pár korún znížiť, takže sú v rovnakej cenovej hladine ako oficiálna školská jedáleň. Učiteľ musí mať povinne zdravotný preukaz a v kuchyni sa dodržiavajú všetky základné hygienické princípy. „Neskladujeme potraviny viac dní, všetko hneď spotrebujeme. Ja im každé ráno kontrolujem ruky, obhryzené nechty a podobne. Keď má niekto nádchu alebo kašeľ, v kuchyni jednoducho nie je.“

Na obed navaria žiaci približne päťdesiat porcií. „Navyše nie lenže uvaria, ale si po sebe aj upracujú,“ dodáva Michal. „Už im príde hlúpe spraviť v kuchyni neporiadok a odísť s tým, že niekto to urobí za nich. Toto rodičia vedia naozaj oceniť. Sú to črepinky, ktoré spríjemňujú život rodinám.“

Foto: Čierna labuť

Máte v triede špekulantov, ktorí vás neustále bombardujú otázkami? Nasledujúce problémy by ich mohli aspoň na chvíľu zabaviť.

375 Ako vyzerá plochá Zem?

Videli ste už niekedy takúto mapu sveta?

Čo je na nej zvláštne? To, že v jej strede nie je Európa a Afrika, ale Austrália. Američania zasa často kreslia mapy sveta tak, že v ich strede sú Ameriky. Neprekvapí nás to: vieme, že Zem je guľatá a že všetky spomenuté mapy sú správne. Závisí iba na tom, odkiaľ sa na zemeguľu pozeráme. Ak však veríte, že Zem je plochá, všetko je inak. Buď je v strede plochej Zeme Európa, alebo Amerika, alebo Austrália. Alebo niečo celkom iné? A ako si vlastne predstavujú tvar plochej Zeme tí, ktorí v ňu veria? Je to obdĺžnik? Alebo kruh? Alebo ešte niečo iné?

Odpovede nájdete na strane 26.

Kedy to bude podľa mňa?

Akékolvek predstavy či už učiteľov, alebo žiakov o tom, ako bude vyzerat' hodina, sa s takmer stopercentnou pravdepodobnosťou nespĺnia. Podľa Kateřiny je to normálne. Šanca, že bude mať rovnakú predstavu dvadsať ľudí, je nemysliteľná. V klasických školách to učitelia málokedy reflektujú. „Ak má učiteľ prichystanú prípravu na vyučovanie, nad ktorou strávil hodiny, ale vidí, že deti niečo baví, je ťažké vyhovieť im a pokračovať v hodine rovnakým spôsobom. Odložiť bokom prípravu. Ale ak chceme, aby nám boli deti partnermi vo vedení hodiny, musíme ich počúvať,“ radí Kateřina. „Moja rola ako učiteľa je dať im možnosť povedať, čo ich baví a podporiť v nich vzťah k tomu, čo ich učím. A to sa dá, iba ak budú chcieť a chcieť budú iba vtedy, ak budú cítiť, že o tom môžu spoločne rozhodovať. A toto celé dlho trvá.“ Očakávania majú aj rodičia. Najmä ak ide o školu, kde sa neučí frontálnym spôsobom. Michal vyrátava najmä milé očakávania rodičov: „Niekedy mi hovoria, že už sa tešia, keď bude september a ich dieťa začne zase konečne normálne jesť. To, čo navaríme v kuchyni my. Alebo jedna mama prišla a ušila nám do kuchyne s deťmi zástery. Povedal som jej, aby si to dala preplatiť. Ona nechcela, ale vysvetlil som jej, že deti si nemôžu zvykať na pocit, že niečo dostanú len tak zadarmo.“ „Je dobré deti naučiť aj to, aby niečo dokázali nechať tak, keďvidia, že to je nad ich sily a nebrali to ako osobné zlyhanie, ale ako prirodzenú súčasť osobného vývoja,“ pripomína Kateřina. „Vybrali

376 Aké číslo nasleduje?

Hovorí sa, že keď vytvoríme akúkoľvek postupnosť prirodzených čísel, vždy je možné nájsť logické či matematické pravidlo, podľa ktorého mohla byť daná postupnosť vytvorená. Vyskúšajte, či je to pravda. Slovenská fotografka Mária Švarbová uverejnila na svojom instagramovom účte túto fotografiu:

Foto: Mária Švarbová

Netušíme, prečo čísla nasledujú práve v poradí 5, 8, 16, 9, 28. M. Švarbová je fotografka, nie matematicka. Čísla mohla vybrať náhodne, môžu súvisieť s jej dátumom narodenia, nevieme o tom nič. Napriek tomu skúste vymyslieť čo najjednoduchšie matematické pravidlo, podľa ktorého dostaneme presne túto postupnosť a vypočítajte, ako by podľa toho pravidla pokračovala. (Úloha má iste veľa riešení.) ■

sme si vysokú školu, možno podľa rodičov, sme nešťastní, ale nikdy nepoviem, že ja som radšej chcel byť pekár. Rozhodnúť sa v tomto aj v neskoršom veku nie je vonkoncom jednoduché. Ak idete do konfliktu so systémom. O to ťažšie je to pre diéta.“ Aj Michal sa rozhodol pre zmenu povolania po dvadsiatich rokoch v polícii. Aj Kateřinina cesta k jej vysnenému učeniu viedla cez roky v korporáte a skúsenosti s neziskovkou. Nikdy nie je neskoro. „Veľa ľudí, ktorí končia na drogách, sú do istej miery obeťami nefungujúcich rodín. Neexistuje na to žiadny model. Niektorí povie, že dá diétaťu všetko a ono aj tak skončí na drogách. Môžeme sa pýtať, či to všetko, čo mu rodič dal, naozaj to diéta potrebovalo,“ hovorí Michal.

„Niektorí si myslia, že keď mu dá peniaze, vyhral. Ale ak hovoríme o záujme, láske alebo prirodzenej autorite, tak to nie každý v rodine zažije. Preto si myslím, že škola je priestor, kde môžeme na deti pôsobiť a dávať im vzorce správania. Aké sú životné hodnoty, postoje. Nesmie to fungovať tak, že si niektorí povie, že ak sa rozpráva s diétaťom, že si môže dovoliť viac, ako keď hovorí s dospelým. Nie je to pravda. Toto sú princípy, ktoré sú pre mňa ešte hodnotnejšie ako vzdelávací obsah.“ ■

Katarína JÁNOŠÍKOVÁ
Článok bol pôvodne uverejnený
na portáli www.ciernalabut.sk

Hľadáme výnimočných učiteľov pre školský rok 2020/2021

„Na to, aby sme pochopili nejaké dielo potrebujeme určite viac času,
vnímať detaily a **niekoho, kto je ochotný o ňom s nami debatovať.**”

- Silvia, študentka Akadémie

Objavujte so študentmi veľké diela.
**Staňte sa učiteľom Akadémie
na svojej škole.**

**Akadémia veľkých diel je voľnočasový program pre stredoškolákov,
ktorý prebieha na stredných školách na celom Slovensku.**

V dielach od Čechova, C. S. Lewisa či Frankla, v Hitchcockových filmoch či v Stravinského hudbe objavujú študenti príbehy myšlienky, ktoré im pomáhajú stať sa kultúrnejšími, charakternejšími a vzdelanejšími ľuďmi.

1.

Čítanie, pozeranie
alebo počúvanie diela v
online knižnici

2.

Samostatná reflexia
o diele a otázkach,
ktoré otvára

3.

Diskusia s ostatnými
študentmi na
seminári

Vzdelávanie, ktoré formuje myseľ aj charakter

Akadémia pracuje s prístupom „vyučovania beletrie zvnútra“: Namiesto informácii o autorovi a kontexte, v ktorom dielo vzniklo, pozývame študentov, aby **prežili príbeh postáv v príbehu a stali sa jeho súčasťou, porozumeli ich motiváciám, konfliktom a diskutovali o nich.**

Program pomáha stredoškólakom

**rozvíjať
charakter**

**myslieť
kriticky**

**lepšie sa
sústrediť**

**čítať
s porozumením**

Zažite Akadémiu a vyskúšajte si semináre v príjemnom kolektíve

★ 15. - 16. februára v Ivanke pri Dunaji

★ 6. - 7. marca v Kráľovej Lehote

★ 17. - 18. apríla v Kráľovej Lehote

Viac informácií a
prihlasovanie nájdete na
akademiavelkychdiel.sk

Tešíme sa
na vás!

Organizuje

Foto: archív Divadla J. Palárika v Trnave

Vzdelávanie divadlom – občianska náuka

Divadlo J. Palárika v Trnave pripravilo dve predstavenia, ktoré pomáhajú pri vyučovaní občianskej náuky

➤ V kultúrne vyspelých krajinách je vzdelávanie divadlom štandardnou súčasťou vyučovania. V posledných rokoch sa aj na Slovensku stále viac divadiel aktívne zapája do výchovy a vzdelávania mladého diváka formou špeciálnych školských projektov hraných priamo v triedach alebo formou diskusií a workshopov s prizvanými odborníkmi. Najviac takýchto projektov vzniklo na tému vzdelávania v občianskej náuke.

Divadelné predstavenia priamo v triede

Do vzdelávania divadlom sa intenzívne zapojilo aj Divadlo Jána Palárika v Trnave vďaka programu Škola (nie) je dráma. Program je systematicky rozčlenený na vzdelávanie v predmetoch slovenský jazyk a literatúra, umenie a kultúra, dejepis a občianska náuka. V rámci občianskej náuky divadlo ponúka inscenácie *Nemá trieda* a *Kopanec*.

Nemá trieda nadväzuje na úspešné divadelné projekty realizované v priestoroch škôl. Odohráva sa v stredoškolskej triede a študenti sa vrátia v čase, aby zažili vyučovaciu hodinu v novembri 1989. Herci stvárňujú rôzne typy ľudí a odhaľujú tak modely správania predrevolučnej spoločnosti. V triede je hyperaktívna „nástenkarka“ a oddaná komunistka Dáša, rebel a „depešák“ Jano a učiteľ, ktorý by chcel v pokoji odučiť hodinu biológie, no stane sa terčom nebezpečnej manipulácie a zastrašovania. Študenti sa musia počas predstavenia sami rozhodovať, na ktorú stranu sa pridajú. Musia si rozmyslieť, na ktorú listinu sa podpisujú, a ktoré informácie komu poskytnú. Na diskusii po predstavení sa

dozvedajú o slobodách a právach, ktoré komunistický režim poprel a Nežná revolúcia nastolila. Hlavným cieľom diskusie je uvedomenie si slobody prejavu – možnosti slobodne vyjadriť svoj názor.

Kde sa v mladých ľuďoch berie agresivita?

Zatiaľ najúspešnejším vzdelávacím predstavením v rámci občianskej náuky je inscenácia *Kopanec*. Súčasná dokumentárna hra z pera nemeckých autorov Gesine Schmidt a Andres Veiel je napísaná podľa reálnych výpovedí zo súdneho procesu. Hovorí o prípade z roku 2002 z nemeckej dedinky Potzlow, kedy mladí bratia Schönfeldovci na smrť utýrali svojho kamaráta Marinusa. Autori pracovali výlučne s autentickými materiálmi – s prepismi výpovedí svedkov na súde. Pátrajú po koreňoch agresivity v mladistvých a ukazujú nám spleť cestu hľadania vlastnej identity mladých ľudí. Režisér inscenácie Viktor Kollár sa sústredil na postupné až detektívne odkrývanie desivého príbehu vraždy. Nejde však o rekonštrukciu udalostí osudnej noci, ale o sondu do motívov a psychológie postáv. Inscenácia je okorenená kvalitnou rapovou hudbou, ktorú priamo na telo inscenácie zložili raperi Danost' a G Bod. Aj vďaka piesňam získala popularitu a priazeň mladistvého publika.

Inscenácia je vhodným materiálom pre štúdium občianskej náuky z viacerých dôvodov. Obsahuje štyri dôležité tematické línie: ekonomickú, sociologickú, psychologickú a politologickú.

Ekonomická línia

Ekonomická línia analyzuje spoločenskú traumu zo zmeny socializmu na kapitalizmus. Občania dedinky Potzlow sa s touto zmenou nedokázali vyrovnávať. V socializme neboli nútení bojovať o pracovné miesta ani si vytvárať živnosti. Po prevrate, zatvorení miestneho družstva a fabriky zostala väčšina z nich nezamestnaná. Ekonomická línia je najlepšie znázornená cez postavy manželov Schönfeldových (rodičia vrahov), ktorí musia vyžiť z invalidného dôchodku a neustále spomínajú, ako im bolo kedysi dobre a čo všetko si mohli dovoliť. Iný uhol pohľadu ponúka postava Torstena Muchowa, ktorý sa rozhodol po páde komunizmu bojovať so všadeprítomnou nezamestnanosťou a začal podnikat' s hygienickými potrebami. Spočiatku bol bezradný a stratený v množstve administratívy a byrokracie, no nakoniec sa vypracoval a sám začal zamestnávať ľudí z dediny.

Sociologická línia

Sociologická línia vypovedá o bezútešnom živote na vidieku, kde mladí ľudia nemajú prácu, ambície ani žiadnu víziu do budúcnosti a nádej na zmenu. Títo ľudia trávia dni nezmyselným poflakovaním sa po okolí, nadmerným požívaním alkoholu a jediné rozptýlenie nachádzajú v krutom zaobchádzaní so slabšími. Veľká pozornosť v hre je venovaná práve rodičom vrahov, ktorí neustále opakujú, že nespravili nič zlé, a že nenesú žiadnu zodpovednosť za činy svojich detí. Počas predstavenia sa dostávame stále hlbšie do problémov danej rodiny. Zisťujeme, že rodinné vzťahy sú poznačené sklamaním, nezaujmom, rezignáciou a manipuláciou. Na analýzu rodiny a vzťahov v nej nadväzuje psychologická línia.

Psychologická línia

Tvorcovia na inscenácii spolupracovali so psychologičkou Máriou Krýslovou, ktorá zabezpečovala odbornú konzultáciu a pomáhala celému tvorivému tímu pochopiť aj tie najnepochopiteľnejšie motivácie postáv a ich vnútorný stav. Aj vďaka jej cenným radám je v inscenácii zrozumiteľne zobrazený proces, kedy sa narúša zdravý emocionálny vývoj mladistvých, čo ich často núti hľadať radikálne cesty sebaidentifikácie. V neposlednom rade je v inscenácii viditeľný tzv. kolobeh tyranov a obetí. Ľudia, ktorí v sebe majú veľa nahromadenej agresie a potrebujú si ju stále na niekom vybiť, sa kedysi v detstve stali tiež obeťami agresívnych prejavov. Táto trauma v nich zostala a dozrievala do zakomplexovanosti a veľkej deprivácie. Ako jeden z najdôležitejších faktorov, ktorý figuroval v psychologických profiloch vrahov, sa javí nedostatok lásky – rodičovskej, partnerskej, priateľskej, ľudskej. Tento nedostatok vyvoláva všeobecný nepokoj, nervozitu, agresivitu a má za následok veľmi oslabenú až žiadnu schopnosť empatie. Vďaka psychologickému líniu máme možnosť hlbšie nahliadnuť do myslí citovo ochudobnených ľudí, ktorí sa často dopúšťajú šikany alebo iných foriem násillia aj na svojich spolužiakoch a kamarátoch.

Foto: archív Divadla J. Palárika v Trnave

Politická línia

Politologická línia sleduje politické názory vrahov, ktorí sa otvorene hlásili k pravicovému extrémizmu. Prípad bol spočiatku vyšetrovaný ako zločin z extrémizmu, keďže Marinusa zabili po priznaní, že je Žid. Neskôr sa ale dozvedáme, že Marinus nebol Žid, dokonca nebol ani inej rasy, národnosti, vierovyznania či sexuálnej orientácie ako jeho vrahovia. Zisťujeme, že násilie je nepredvídateľné a nikdy nemôžeme vedieť, či sa neobráti proti nám. Obetou sa skutočne môže stať hocikto. Politické názory vrahov sú ovplyvnené nemeckým neonacizmom. Životnú mizériu, v ktorej žijú oni a ich rodičia pripisujú za vinu prisťahovalcom, ktorí im „zobrali robotu“. A ako hovorí na súde starosta obce: „Marinusa zabili len preto, lebo sa v tom čase v ich blízkosti nenachádzal žiaden Žid.“ Monológy vrahov o nastolení poriadku v krajine, o vlastenectve a chaos spôsobenom demokraciou zaznievajú spočiatku mrazivo, no neskôr vidíme ich prázdnotu. Obaja chlapci sa totiž pridali k extrémistom len pre pocit, že niekam patria a pravej podstate tejto politiky vôbec nerozumejú a ani nechcú. Odpovede na všetky svoje otázky našli v nenávisťných heslách a ocelových topánkach.

Po predstaveniach Kopanca tradične nasledujú diskusie s tvorcami. Na diskusiách sa často ukazujú jasne pochopiteľné paralely s príbehom z Nemecka a súčasnou situáciou na Slovensku.

Študenti reagujú zväčša veľmi pozitívne a často sa so svojím zážitkom zveria aj prostredníctvom mailov a listov alebo článkov v školskom časopise. Počas diskusií vzniká dôležitý dialóg medzi umelcami a študentmi, kedy môžu študenti preukázať svoje kritické a analytické myslenie a konfrontovať svoje názory, dojmy, postrehy či osobné zážitky s divadelným predstavením. Každá diskusia je preto neopakovateľná a nesmierne podnetná pre obe diskutujúce strany. Divadelníci zostávajú v politických otázkach zásadne neutrálni a rešpektujú každý názor. Avšak netreba zabúdať, že príbeh, ktorý odohrali, nie je fikciou, ale zobrazuje reálnych ľudí, reálne situácie a reálne vyjadrenia. A aké ponaučenie si z toho má divák odniesť? Možností je veľa. Každý si môže slobodne vybrať. ■

Na diskusiách sa ukazujú paralely s príbehom z Nemecka a súčasnou situáciou na Slovensku. Cuperfes

Študenti reagujú zväčša veľmi pozitívne a často sa so svojím zážitkom zveria aj prostredníctvom mailov a listov alebo článkov v školskom časopise. Počas diskusií vzniká dôležitý dialóg medzi umelcami a študentmi, kedy môžu študenti preukázať svoje kritické a analytické myslenie a konfrontovať svoje názory, dojmy, postrehy či osobné zážitky s divadelným predstavením. Každá diskusia je preto neopakovateľná a nesmierne podnetná pre obe diskutujúce strany. Divadelníci zostávajú v politických otázkach zásadne neutrálni a rešpektujú každý názor. Avšak netreba zabúdať, že príbeh, ktorý odohrali, nie je fikciou, ale zobrazuje reálnych ľudí, reálne situácie a reálne vyjadrenia. A aké ponaučenie si z toho má divák odniesť? Možností je veľa. Každý si môže slobodne vybrať. ■

Lucia MIHÁLOVÁ
Divadlo Jána Palárika, Trnava

OHÝBAJ MA, MAMKO

V živote detí a ich rodín existuje niekoľko dôležitých zlomových udalostí, ktoré ovplyvnia dieťa nielen po zvyšok jeho života, ale ovplyvnia aj jeho vzťah k škole a vzdelávaniu. Takýmito udalosťami sú aj nástup do materskej školy a potom nástup do základnej školy.

V súčasnosti sa viacerí odborníci zhodujú v tom, že pre dieťa do troch rokov je najlepšie, ak môže zostať v starostlivosti rodinných príslušníkov, ideálne matky. Vek dieťaťa však nie je jediným kritériom, ktoré ovplyvňuje, či je dieťa pripravené na svoj prvý veľký krok do veľkého sveta. To, ako dieťa zvládne tento krok, závisí od mnohých faktorov, ktoré sú v rukách jednak rodičov a jednak pedagógov, s ktorými dieťa prvýkrát prichádza do kontaktu práve v materskej škole.

Úlohou materskej školy je, a to v spolupráci s rodičmi, podporiť dieťa v získaní kľúčových kompetencií, ktoré mu umožnia bezproblémový prechod z materskej školy do základnej. Ak sa im to podarí hravou formou, je to pre dieťa veľký bonus.

Nástupom do základnej školy sa však spravidla zásadne mení prostredie a prístup, akým sa dieťa vzdeláva, a preto je dobré tomuto obdobiu prípravy dieťaťa na veľkú zmenu venovať náležitú pozornosť.

2. ročník konferencie OHÝBAJ MA, MAMKO... sa venuje práve týmto dvom dôležitým obdobiam v živote dieťaťa, a to nielen z pohľadu rodičov, ale aj z pohľadu pedagógov. Rodičia si nie vždy uvedomujú, že škola je pre dieťa druhým domovom. Aby dieťa mohlo v škole dobre napredovať, je nevyhnutné a podstatné osvojenie si dobrých návykov vo vzájomnej spolupráci rodičov a učiteľov.

Pre učiteľov je osobitne dôležité naučiť sa vnímať dieťa v jeho individuálnom rodinnom a socio-ekonomickom kontexte, pretože každé jedno dieťa znamená pre niekoho celý svet.

Hostami 2. ročníka konferencie OHÝBAJ MA, MAMKO... budú uznávaní odborníci na predškolskú a školskú pedagogiku a psychológiu Jiří Halda a Jan Svoboda. Poskytnú rodičom a učiteľom trpezlivosť pohľad na to, ako pripraviť dieťa na nástup do materskej a základnej školy a ako zvládnuť prijatie detí s rozmanitými zručnosťami, charakterom a rodinným zázemím.

Jiří Halda

Jan Svoboda

Konferencia vytvára príležitosť nielen vypočúť si prednášky hostí, ale rovnaký priestor poskytuje aj otázkam a diskusii s hosťami. Program konferencie ponúka 4 témy, z ktorých každá bude pozostávať zo 45-minútovej prednášky a 45-minútového priestoru na otázky a diskusiu.

Konferencia, ktorá spája pohľady rodičov a učiteľov na výchovu detí, sa uskutoční 14. marca 2020 v priestoroch Team Up v Bratislave. Počas minuloročnej konferencie, ktorá mala nečakaný úspech, predstavil český vysokoškolský pedagóg a lektor PhDr. Marek Herman témy sebapoznania a dôležitosti pravidiel vo výchove detí.

„Teší nás veľký záujem o ďalší ročník. Verím, že bohatý program a prítomnosť oboch renomovaných odborníkov na jednom mieste ocenia všetci zúčastnení. Pripravené sú témy ako emocionálne dozrievanie a jeho kľúčové podmienky, aspekty sociálnej zrelosti a jej prejavy, súčasné dieťa a požiadavky školy verus výchova v rodine a sebareflexia rodiča ako základ zdravej výchovy. Po každom bloku bude dostatočný priestor na diskusiu a otázky. Súčasťou konferencie bude aj autogramiáda Jiřího Haldu, ktorý je spoluautorom knihy Jsi tam, brácho?“ hovorí organizátorka Katarína Rácz z občianskeho združenia ASROW.

Vstupenky sú v predaji online:

<https://ohybajmamamko.sk/minikonferencia/vstupenka/>

Mesto, v ktorom žila svätá Terézia

V Ávile sa budete cítiť
ako jedna z postáv známeho seriálu *Hry o tróny*

Barbora BABICOVÁ

Foto: bigstockphoto.com

Tretím mestom, ktoré je od Madridu vzdialené cca hodinu cesty autom a nemali by ste ho pri spoznávaní Španielska minúť, je Ávila. Mesto, ktoré je vďaka svojim stredovekým hradbám, ktoré obkolesujú staré mesto, a patria k najlepšie zachovaným obranným systémom na svete, zapísané vo svetovom dedičstve UNESCO.

Romantická prechádzka po hradbách z 12. storočia

Ak pricestujete do Ávily autom, odporúčam vám najprv sa zastaviť na mieste, ktoré vám poskytnie úžasný pohľad na perfektne zachované hradby, ktoré sa tiahnu dookola starobylého mestského centra. Ide o najvyhladávanejší *viewpoint* a pútnické miesto v jednom – *Mirador Los Cuatro Postes*, odkiaľ bude mesto pôsobiť, ako by ste sa chystali vkročiť do rozprávky či do niektorej epizódy zo seriálu *Hry o tróny*. Práve tu môžete nechať zaparkované aj vaše auto a do centra sa dostať cca 15 minútovou prechádzkou. Počas nej natrafíte na starý vodný mlyn, románsky most, malú kaplnku a krdle labutí a kačiek.

Do mesta vojdete jednou z brán. Či už začneme spoznávanie Ávily prechádzkou žulovými kamennými uličkami mesta alebo prechádzkou po samotných hradbách, oboje bude stáť za to. Avšak práve hradby sú hlavnou (hoci nie jedinou) pamiatkou, prečo mesto navštíviť. [Lístok](#) stojí 3,50 € a sú v ňom zahrnuté dva samostatné vstupy, pretože hradby nie

sú po celej svojej dĺžke prepojené. Lístok je dokonca platný dva dni, aby ste si prechádzku mohli poriadne vychutnať. Napriek tomu ju však úplne v pohode stihnete absolvovať v jeden deň.

Obvod hradieb je dlhý 2,5 kilometra a na žiadnom mieste nie sú hradby užšie než 3 metre. Počas prechádzky narazíte na 11 brán, 97 veží a 2 500 merlonov, ktoré sú datované do 12. storočia. Z hradieb budete môcť obdivovať aj dychberúcu architektúru gotickej katedrály, ktorú neskôr môžete i navštíviť, a dokonca vyjsť aj do jej veže. Túto aktivitu sme však tentoraz vynechali, pretože sme dali prednosť *ferii* – teda oslavám, ktoré sa akurát konali v uliciach.

Muži aj ženy oblečení v tradičných kvetovaných kostýmoch spievali, tancovali a hrali na rôzne hudobné nástroje a postupne prechádzali ulicami celého mesta. Takto nás zaviedli aj na *Plaza Mayor* – teda hlavné námestie, ktoré má každé španielske mesto. Vždy ide o námestie v tvare obdĺžnika, ktoré obkolesuje budova s balkónmi a kolonádou, pod ktorou vždy nájdete niekoľko (zvyčajne predražených) kaviarní a reštaurácií.

Pútnické miesto, plné sakrálnych stavieb

Ak patríte medzi milovníkov architektúry, určite nevynechajte návštevu *Baziliky sv. Vincenta*, ktorá sa nachádza pred jednou z brán do mesta. Ide o jednu z najlepšie zachovaných španielskych pamiatok románskej architektúry. Nachádza

Foto: Barbora Babicová

Foto: Barbora Babicová

sa na mieste, kde umreli traja mučeníci – svätí Vincent, Sabina a Cristeta po tom, ako odmietli obetovať pohanským bohom. Samotná krypta baziliky obsahuje skaly, na ktoré boli ich mŕtve telá hodené, a všade v kostole – od kazateľnice, orgánu až po hrobky mučeníkov, nájdete doslova umelecké zázraky, ktoré vás upútajú na dlhšiu dobu, ako by ste čakali. Ďalšou sakrálnou pamiatkou, ktorá sa nachádza mimo starobylého centra mesta je *Kráľovský kláštor svätého Tomáša*. Koncom 15. storočia ho katolícki panovníci Isabella I. a Ferdinand II. ustanovili španielskou národnou pamiatkou, keďže ide o miesto odpočinku ich jediného syna Juana, ktorý zomrel, keď mal devätnásť rokov. Kláštor zároveň hostí dve múzeá – *Múzeum prírodných vied* a *Múzeum orientálneho umenia*.

Druhým jedinečným kláštorom je *Kláštor svätej Terézie*, vďaka ktorej je mesto pútnickým miestom. Pochádza zo 17. storočia a stojí na mieste niekdajšieho domu samotnej svätice. Zaujímavosťou je, že je orientovaný na sever a nie na východ, ako to zvyčajne býva. Dôvodom bolo, že architekt chcel umiestniť oltár kostola na miesto, kde sa kedysi nachádzala izba sv. Terézie, a zvyšok komplexu musel okolo neho usporiadať. V impozantnej klenbovej krypte, jedinej svojho druhu v Španielsku, sa nachádza múzeum zasvätené tejto svätici, kde môžete bližšie spoznať túto dôležitú postavu v histórii Ávily.

Ak vaša túžba po náboženskej histórii nebude ešte stále uhasená, máte šťastie, pretože Ávila má k svojej rozlohe neuveriteľný počet románskych, gotických a barokových

kostolov, kaplniek a kláštorov.

Všetko o histórii, archeológii a etnológii mesta sa zase dozviete v zaujímavom *Múzeu Ávily*.

Návrat do stredoveku či veľ'kolepé veľ'konočné sviatky

Veľ'konočné sviatky berú Španieli veľmi seriózne. Vo väčšine miest a mestečiek sa konajú veľ'kolepé procesie, no len niektoré z nich sa tešia aj medzinárodnému záujmu turistov. A práve procesie v Ávile k nim patria.

Počas Veľ'kého piatku sa cez Ávilu pomaly presúva 15 bratstiev a 14 spolkov, ktoré môžete navzájom odlíšiť podľa oblečenia a veľ'kých sôch svätcov, ktoré nesú ulicami. Špeciálnu atmosféru tomuto sviatku dodávajú sviečky, ktoré v tieto dni rozmiestnia po celej dĺžke hradieb.

V podobnom duchu sa nesie aj festival venovaný svätej Terézii, ktorý sa pravidelne koná druhý októbrový víkend a sprevádzajú ho procesie, koncerty a ohňostroje.

Ak sa vyberiete do Ávily v prvý septembrový víkend, stanete sa súčasťou najväčšieho stredovekého trhu v Španielsku. Okrem tradičných surovín, akými sú syry, rôzne koreniny a bylinky či kadidlo, môžete obdivovať rytierov, mníchov alebo žonglérov a pozrieť si jazdecké ukážky či bábkové divadelné predstavenia. Jednoducho sa môžete na chvíľu vrátiť do stredoveku.

Okrem histórie a kultúry je inšpirujúca aj prírodná scenéria, pretože mesto stojí na vysokej náhornej plošine, ktorú chránia zvlnené kopce pohoria *Sierra de Gredos*, vysoké až 2 500

375 Ako vyzerá plochá Zem?

Začnime najskôr odpoveďou na druhú otázku: aký tvar má podľa „plochozemcov“ doska, na ktorej žijeme? Odpoveďou je, že väčšinou si ju predstavujú ako kruh. Teda nie ako veľkú dosku, ale ako veľkú podložku pod pivo. A ako sú na nej podľa nich rozmiestnené kontinenty? Najčastejšie takto:

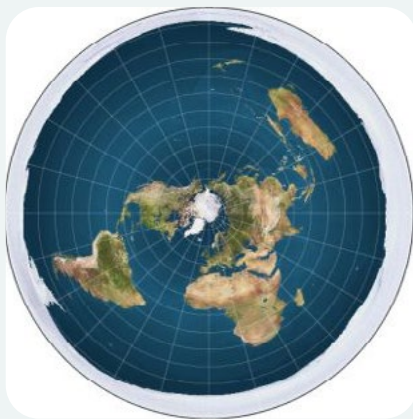

Foto: www.livescience.com

Takže v strede sveta nie je podľa „plochozemcov“ ani Európa, ani Amerika, ani Austrália, ale severný pól. Všimnite si, že takéto rozmiestnenie umožňuje putovať po svete „do kruhu“. Vyrazíte z Európy, idete stále „na východ“ a po istom čase sa „zo západu“ opäť vrátite do Európy. Ak vás téma zaujíma, môžete hľadať rôzne argumenty, ktorými možno tento model vyvrátiť. Smutná správa je, že žiadneho „plochozemca“ nimi pravdepodobne nepresvedčíte.

376 Aké číslo nasleduje?

Tu je jedno pomerne jednoduché riešenie: začneme číslom 5 a ďalej postupujeme podľa tohto pravidla: **vypočítame súčet predchádzajúcich dvoch čísel v postupnosti a zväčšíme ho o 3. Ak je výsledok deliteľný tromi, vydělíme ho tromi. Ak nie je, necháme ho tak.** Pozrime sa, ako to funguje:

Druhý člen postupnosti: $0 + 5 + 3 = 8$

Tretí člen postupnosti: $5 + 8 + 3 = 16$

Štvrtý člen postupnosti: $8 + 16 + 3 = 27$, $27:3 = 9$

Piaty člen postupnosti: $16 + 9 + 3 = 28$

Šiesty člen postupnosti: $9 + 28 + 3 = 40$

Siedmy člen postupnosti: $28 + 40 + 3 = 71$

Ôsmy člen postupnosti: $40 + 71 + 3 = 114$, $114:3 = 38...$ ■

m n. m. – vhodné pre horolezcov či príjemné prechádzky turistickými trasami prírodného parku.

Čo ochutnať v Ávile?

Po spoznávaní kultúrnych pamiatok a histórie mesta určite vyhladnete. Príjemných reštaurácií nájdete v meste neúrekom. Medzi tradičné špeciality patrí táto gastronomická trojica: *Judías del Barco* – veľké biele fazule pripravované väčšinou ako sýta polievka s údeným mäsom, ktoré pochádzajú z neďalekej dedinky *El Barco de Ávila*, nazývané aj *pipos*. *Chuletón de Ávila* – telací steak pripravený na grile, zvyčajne podávaný s hranolčekmi a horčicou a *Yemas de Santa Teresa* – sladké koláče z vaječných žĺtkov a cukru. Podobne ako v Segovii či Toledě aj tu je populárne aj malé pečené prasiatko – avšak klasický spôsob, ako ho nájdete v Ávile, je vypražené a nakrájané na malé kúsky, ktoré sú známe ako *cuchifrito*. Okrem tradičných reštaurácií, ktoré sa pýšia svojou dlhou históriou, v meste čoraz častejšie nájdete aj zaujímavé podniky s modernou alternatívnou kuchyňou, takže na svoje si prídu naozaj všetci gurmáni. ■

Foto: Barbora Babicová

Nerovnaké zaobchádzanie (diskriminácia)

§§ *Môže byť postup zamestnávateľa považovaný za diskriminačný, ak má v úmysle poskytnúť skupine zamestnancov vo veku do 33 rokov tzv. bonusové voľno, t. j. za každý 1 odpracovaný rok 1 deň, maximálne však 5 dní voľna s náhradou mzdy za účelom kompenzácie ich nižšej základnej výmery dovolenky oproti základnej výmere dovolenky zamestnancov vo veku nad 33 rokov?*

Podľa Zákonníka práce fyzické osoby majú právo na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania ustanovenou pre oblasť pracovno-právnych vzťahov osobitným – *antidiskriminačným zákonom*. Tieto práva im patria bez akýchkoľvek obmedzení a diskriminácie, *s výnimkou prípadu, ak rozdielne zaobchádzanie je odôvodnené povahou činností vykonávaných v zamestnaní alebo okolnosťami, za ktorých sa tieto činnosti vykonávajú, ak tento dôvod tvorí skutočnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie pod podmienkou, že cieľ je legitímny a požiadavka primeraná.*

Z časti citovaného článku vyplýva, že zákon za určitých okolností rozdielne zaobchádzanie pripúšťa.

Z otázky vyplýva, že zamestnávateľ rieši prípadné nerovnaké zaobchádzanie voči skupine zamestnancov vo veku nad 33 rokov, ak zvýhodní

skupinu zamestnancov vo veku do 33 rokov.

Prípustnosť nerovnakého zaobchádzania z dôvodu veku čiastočne rieši § 8 ods. 3 antidiskriminačného zákona, ktorý uvádza, kedy je nerovnaké zaobchádzanie z dôvodu veku prípustné. Podľa citovaného ustanovenia rozdielne zaobchádzanie z dôvodu veku nie je diskriminácia, ak je objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného cieľa a je na jeho dosiahnutie nevyhnutné a primerané, ak to ustanovuje osobitný predpis. Zákonník práce v § 103 stanovuje minimálnu výmeru dovolenky na kalendárny rok v týždňoch, t. j. najmenej 4, 5 a 8 týždňov. Zamestnávateľ však môže v kolektívnej zmluve alebo v pracovnej zmluve dohodnúť vyššiu základnú výmeru dovolenky, a to pre všetkých zamestnancov, prípadne iba pre niektorú skupinu alebo kategóriu zamestnancov. Dohodnutie vyššej základnej výmery dovolenky len pre určitú skupinu zamestnancov však musí byť riadne zdôvodnené objektívnymi skutočnosťami. Môže ísť napríklad o zamestnancov pracujúcich v noci, nepretržitých prevádzkach, špičkových odborníkov. Nesmie však dôjsť k diskriminácii inej

skupiny zamestnancov. Rovnaké pravidlá pre prípustnosť nerovnakého zaobchádzania platia aj v prípade rôznych iných „bonusov“ priznaných zamestnávateľom niektorej skupine zamestnancov.

Na otázku, kedy je postup zamestnávateľa v prípade zvýhodnenia niektorej skupiny zamestnancov poskytnutím rôznych pracovných „bonusov“ prejavom nerovnakého zaobchádzania bez bližšieho poznania okolností a dôvodov, ktoré ho k tomu vedú, nie je možné odpovedať jednoznačne. Ak sa tak zamestnávateľ rozhodne, mal by byť pripravený na riadne zdôvodnenie svojho rozhodnutia objektívnymi dôvodmi, aby v prípade sťažnosti zamestnancov, voči ktorým sa dopustil diskriminačného konania, prípadne kontroly zo strany inšpekcie práce alebo súdneho sporu dokázal svoj postup argumentačne obhájiť. Mal by zvýhodnenie určitej skupiny zamestnancov odôvodniť povahou ich činností vykonávaných v zamestnaní alebo okolnosťami, za ktorých sa tieto činnosti vykonávajú, ak tento dôvod tvorí skutočnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie pod podmienkou, že cieľ je legitímny a požiadavka primeraná (článok 1 základných zásad Zákonníka práce). ■

Obsah tejto rubriky vzniká v spolupráci s firmou **Poradca podnikateľa** a portálom **www.vssr.sk**.

Vydavateľský & vzdelávací dom

PP® Poradca podnikateľa

Tvorivosť v sebe zahrňuje schopnosť vymaniť sa zo zaužívaných schém a pozrieť sa na veci iným spôsobom.

EDWARD DE BONO

Kľúčovým aspektom kreativity je potlačenie obáv zo zlyhania.

EDWIN LAND

Stigmatizujeme chyby a výsledkom je, že vzdelávaním ľudia strácajú svoje tvorivé schopnosti.

KEN ROBINSON

Nie je možné minúť si vlastnú kreativitu. Čím viac ju používate, tým viac jej máte.

MAYA ANGELOU

Mysel je ako padák – funguje iba vtedy, keď je otvorená.

THOMAS DEWAR

Tvorivosť je rovnako dôležitá ako gramotnosť. Ibaže my nevyrastáme do tvorivosti, odrastáme z nej. Vzdelanie nás od nej odďaľuje.

KEN ROBINSON

Školy nikdy nevychovejú inovátorov a tvorivých génirov. Sú to totiž presne tí ľudia, ktorí odmietajú to, čo ich v škole naučili.

LUDWIG VON MISES

Občas vypadnúť zo školy je to najlepšie, čo sa môže kreatívnej mysli prihodiť.

KEN ROBINSON

K tvorivosti nemožno vychovávať direktívne.

DANIEL BÚTORA

V školách máme vychovávať ľudí schopných tvoriť nové veci, nielen opakovať to, čo dokázali predošlé generácie.

JEAN PIAGET

Tvorivý dospelý je dieťa, ktoré prežilo.

U. LE GUIN

Spoločnosť, ktorá si najviac váži poriadok, nebude tvorivá. Bez istej miery neporiadku sa tvorivosť začne strácať ako v čiernej diere.

LESTER THUROW

Nulová rozmanitosť zabíja tvorivosť. Rovnakosť plodí rovnaké a ešte viac rovnakého.

JONAS RIDDERSTRALE

Ak chcete mať tvorivých zamestnancov, musíte im poskytnúť dostatok času na hranie.

JOHN CLEESE

DOBRÁ ŠKOLA

INŠPIRÁCIA PRE UČITEĽOV, KTORÍ CHCÚ BYŤ LEPŠÍ

Ročník XI, číslo 10, január 2020

Vychádza v elektronickej podobe (ako PDF) dvakrát mesačne, 20 x ročne (okrem júla a augusta)

Toto číslo vyšlo 23. januára 2020
Evidenčné číslo MK SR: 3814/09
ISSN 1338-8444

Redakcia

RNDr. Vladimír Burjan (šéfredaktor)

burjan@dobraskola.sk

Mgr. Barbora Babicová (redaktorka)

babicova@dobraskola.sk

Mgr. Martina Sondej (redaktorka)

sondej@dobraskola.sk

Mgr. Alena Bastlová (agenda)

bastlova@dobraskola.sk

Peter Ertl (web + grafika)

ertl@ecg.sk

Igor Petkovský / atelier9 (grafika)

studio@atelier9.sk

Kontakty

redakcia@dobraskola.sk

inzerca@dobraskola.sk

Tel.: 02 / 63 81 26 89

Web

www.dobraskola.sk

Facebook

www.facebook.com/casopisdobraskola

Vydavateľ

Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA

Vranovská 6

851 01 Bratislava 5

IČO: 50 099 051, DIČ: 2120175948

Adresa redakcie

Vranovská 6, 851 01 Bratislava 5

Príspevky nemusia nutne vyjadrovať názor redakcie. Za obsah textov a fotografií zodpovedajú autori, za obsah a pravdivosť inzerátov zodpovedajú ich zadávatelia. Vydavateľ si vyhradzuje právo na úpravu príspevkov. Fotografie bez uvedeného zdroja sú z fotobanky www.bigstockphoto.com.

© Nezisková organizácia DOBRÁ ŠKOLA, 2020. Všetky práva vyhradené. Akékoľvek šírenie alebo rozmnožovanie uverejnených textov a fotografií je možné iba s výslovným písomným súhlasom vydavateľa.

Chcete čítať DOBRÚ ŠKOLU pravidelne?

Od januára 2019 sa môže ktokoľvek zaregistrovať na odber nášho časopisu v digitálnej podobe (ako PDF) bezplatne, prípadne za dobrovoľné predplatné. Stačí na stránke www.dobraskola.sk vyplniť krátky registračný formulár a prípadne uhradiť dobrovoľné predplatné vo výške, ktorú si sami určíte (nie je povinné). Po zaregistrovaní budete od nás dostávať každé dva týždne mailom upozornenie, že vyšlo nové číslo DOBREJ ŠKOLY. Kliknete na uvedený link a stiahnete si časopis ako PDF. Dobré, nie?